

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՐ ԾԴ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 5, 1901

ԹԻԻ 40

ՅՈՂԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

Աղօթքով Տալ	349
Աղիւղ Ընթերցումը	349
Ինչ Բան կը փրկէ Մեզ Հոգևորապէս	349
Շանտ	350
Կերպական Հակառակութիւն	351
Շարժուն Փեթակներ	354
Պիծակը Թղթաշինութեան Վարպետ	351
Ձարին Անտառը	352
Այլևայլք	352
Համառօտ Կենսագրութիւն Վերապատուելի	
Գ. Մ. Շմաւոնեանի	352
Նոր Պատուերան Մը	354
Տուրք Կամ Տալ	357
Մեր Եկեղեցեաց Արտաքինը Եւ Ներքինը	357
Հանգէս Քաղաքական	359
Դրամական	360

ԱՌՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է մայրաքաղաքիս եւ գաւառներու համար կանխիկ 30 դան. արծաթ, օտար երկիրներու համար 4 1/2 տոլար, կամ 6 շիլինգ, կամ 7 3/4 Ֆրանք: Մէկ քերթի գինն է 30 փարա: Ամաքերթին տարեկան գինն է 6 դան. ամէն տեղոյ համար: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է:

Խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ ան. Տր. Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝ ան. Տր. Հ. Ք. ԿՐԻՆ, Ամերիկայի խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Մեքսիկոյի Ընկերութեան Կողմանէ
Հ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՈՆԱՅԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽՄԱԳԻՐ

ԱՂՕԹՔՈՎ, ՏԱԼ

“Բոլոր կեանքիս մէջ.” ըսաւ օր մը կին մը, “փափաքս եղած է ուրիշներու օգնութեան հասնիլ: Ո՛րչափ բաներ կրնայի ընել, եթէ միայն քիչ մը դրամ ունենայի: Ո՛րչափ ուրախութիւն կրնայի պիտել տրտում և տխուր առններու մէջ: Ո՛րչափ միջոցներ կրնայի գտնել տրտմած սիրտեր ուրախացնելու: Հազար անգամ երազած և ծրագրած եմ: Բայց բոլոր կեանքիս մէջ հազիւ հազ յաջողած եմ ծայրը ծայրին բերել: Շատ անգամ տարօրինակ կը թուէր ինծի որ Աստուած յոգնած և տրտմած անձեր կը զրկէ բաւական ուրախութիւններէ: Սակայն օր մը յանկարծ ես ինքզինքս ճանչցայ մինչ կ'աղօթէի: Զգացի խորին ամօթով թէ ինչպէս ամէն ամիս, տարուէ տարի կ'աղօթէի ես միմիայն անձիս և անձնական:

Վերելներու համար, և հազիւ հազ կը յիշէի աղքատները և տրամաձները, որոնց իմ կեանքս տալու պատրաստ կը կարծէի ես զիս: Եթէ այնքան քիչ կը հոգայի անոնց համար որ Հօր Աստուծոյ մինչև իսկ բառ մը չէի ըսեր անոնց նկատմամբ, ինչպէս կը համարձակէի վայրկեան մը իսկ կարծել թէ ես դրամական պարգևի արժանի եմ: Այլևս այդպիսի պարզ և չեմ խնդրեր: Կը խնդրեմ միայն որ Աստուած ազատէ զիս իմ անձնատիրութենէս:”

Այս դասը միթէ չը վերաբերիր ամէնուն որոնք կը բաղձան ուրիշներու օգնել, Դրամի, տաղանդի, հոգևոր ունելի ընդարձակ պատեհութիւններու համար կը հաւաքենք, և բոլոր այդ միջոցին մեզի մօտ ու պատրաստ ունինք տիեզերքին ամէնէն հզօր զօրութիւնը: Բոլոր աշխարհի մէջ չկայ այնչափ խեղճ ու տկար հոգի մը, որ չկրնայ ունէ ժամանակ մօտենալ թագաւորներու թագաւորին: Ամօթը մերն է եթէ այն մեծ էակին կը ներկայանանք, մեր սիրտերը մեր փոքրիկ պէտքերուն հոգերով լեցուած:

ՈՒՂԻՂ ԸՄԲՈՒՆՈՒՄԸ

Նաւազի մը իրական փորձառութեամբ գրուած եղական և յոյժ շահեկան գիրքի մը մէջ, որու անունն է “Մովու վրայ Քրիստոսի Հետ,” կը պատմուի Բազմաբազմաբան անունով Նորվեկիացի հսկայ և բիրտ նաւազի մը դարձը բուն իսկ մարդուն բառերով: Բազմաբան Նոր Զեւանտայի մէկ քաղաքին մէջ նաւազներու յատուկ երեկոյեան ժողովի մը մէջ լսեց Աւետարանի պատգամը, և ահաւասիկ իր նկարագրութիւնը: “Ժողովին մէջ ըսին թէ Տէր Յիսուս Քրիստոս եկած է յայտնել թէ ինչ է Աստուած, ըսին թէ միայն մէկ մարդ կայ որ կրնայ զիս դժոխք զրկել և այն մարդը ես եմ, և եթէ դամ և Աստուծոյ ապաւինիմ, անկաւրելի է որ մէկը, ոչ իսկ Սատանան, քաջէ տանի զիս նորէն: Եւ մինչ այս խօսքերը կը լսեմ ու կը հաւատամ թէ ամէն մարդու համար ճշմարիտ են, հոս ալ (ձեռքը կուրծքին զարնելով) կը լսեմ

ձայն մը, որ կ'ըսէ: Քեզի համար են այս բոլոր խօսքերը: Ուստի բնաւ չեմ սպասեր այլևս, և կ'ըսեմ, Այո, Տէր Յիսուս, ես եմ ան որուն համար մեռար դուն, և հիմա ամէն բան քեզի կը յանձնեմ:”

Բազմաբան անկեղծ էր իր խոստմունքէն: Ուղիղ ըմբռնեց ըսուածները և ամուր յարեցաւ անոնց: Նաւուն մէջ կատարեալ Քրիստոսի պէս ապրելէն ետքը զնաց վերջապէս իր ծննդավայրը Նորվեկիոյ մէջ, Աւետարանի գործին նուիրեց ինքզինքը և շատ հոգիներ առաջնորդեց Քրիստոսի: Թերևս հոգիներ շահելու այս յաջողութեան գաղտնիքը ան էր որ մարդը անձնապէս ուղիղ ըմբռնեց խօսքը և ուրիշներու ալ սորվեցուց նոյն պէս ըմբռնել: Քանի՜ քանի՜ ունկնդիրներ այս դասին պէտք ունին, այսինքն չէ թէ համազուելու թէ Աւետարանի պատգամը բոլորովին ճշմարիտ է ուրիշի համար, այլ թէ ճշմարիտ է բուն իսկ իրենց համար: “Տէր Յիսուս, ես եմ ան որուն համար մեռար դուն,” ըմբռնումներուն ուղիղն է, և ամէնքս հետեւելու եմք Նորվեկիացի այս նաւազին օրինակին:

ԻՆՉ ԲԱՆ ԿԸ ՓՐԿԷ ՄԵԶ ՀՈԳԵՆՈՐԱՊԷՍ
[Խմբագրական]

Թղթակից մը այս հարցը կը ներկայացնէ մեզի հետեւեալ նամակով:

«Տէր խմբագիր, Ա. Յովն. Ա. 7 համարին մէջ կը կարդանք, Անոր Որդւոյն Յիսուս Քրիստոսի արիւնը մեզ ամէն մեղքէ կը սրբէ: Կը հաւատանք թէ Քրիստոսի արիւնը մեղքերը կը սրբէ հաւատքի միջոցաւ: Սակայն ոմանք Ա. Կոր. 2. 11 համարը — բայց լուացուեցաք, բայց սրբուեցաք, բայց տրամադրուեցաք Տէր Յիսուսի անունովը ու մեր Աստուծոյ Հոգիովը — մէջ բերելով կ'ըսեն թէ մեր մեղքերը կը սրբեն Քրիստոսի անունով եւ Աստուծոյ Հոգիով: Կ'առարկին թէ արիւնը չի եւ նիւթով փրկութիւն չըւար, այլ միայն Քրիստոսի անունը եւ Հոգին կը փրկեն մեզ: Հաճեցէք այս երկու համարներու մասին ձեր գաղափարը բացատրել, նաեւ պարզել թէ ինչպէս պիտի հասկնանք Քրիստոսի արիւնը մեզ ամէն մեղքէ կը սրբէ համարը: Նկարագրապէս թէ այլաբանօրէն:»

Անհրաժեշտ հակասութիւն չկայ Քրիստոսի արեամբ լուացուելուն եւ Սուրբ Հո-

գիրն միջոցով լուսացուցուին միջեւ : Երբ տղու մը ձեռքերը աղտոտվին, կրնանք ըսել թէ կը լուսացուին անոնք իր մօրը ձեռքով, նաեւ՝ կը լուսացուին ջրով : Երկու խօսքերն ալ ճշմարիտ են : Մին ցոյց կու տայ գործողը որ լուսացումը կը կատարէ, եւ միւսը՝ մաքրութեան միջոցը : Նոյնը կրնանք ըսել հոգիին մաքրութեան նկատմամբ : Գործիչն է Սուրբ Հոգին : Ան է սրբացուցիչը : Անոր մեծ պաշտօններէն մին է սրբացնել : Եւ իմաստով մը Քրիստոսի արիւնը այն միջոցն է որով Սուրբ Հոգին կը կատարէ իր սրբաւար գործը : Եւ սակայն իրաւունք ունին անոնք որ կ'ըսեն թէ հոգին չկրնար սրբուիլ նիւթով : Մենք չենք սրբուիլ Քրիստոսի արեամբ իբրեւ նիւթական բանով մը, այլ կը սրբուինք անով զոր արիւնը կը ներկայացնէ եւ կը յայտնէ : Կարելի է որ Փրկչին արիւնէն քանի մը կաթիլ թափեցաւ Հոռոմայեցի այն գինեւորին վրայ որ իր նիւզակով խոցեց անոր կողմ : Բայց եթէ սուրբ արեան ամբողջ հոսանքն ալ անոր վրայ թափէր, զայն մեղքէ պիտի չսրբէր : Գիտենք թէ Քրիստոսի արիւնը մեր վրայ սրսկուած չէ եւ պիտի չսրսկուի : Մենք կ'երգենք, « Բու արիւնէդ սրսկէ վրաս », բայց կ'ակնկալենք որ այս կատարուի այլաբանական իմաստով միայն : Ոչ թէ մեր մարմինները, այլ մեր հոգիները, կարօտ են մեղքէ սրբուելու : Աննիւթ հոգիի նիւթական արիւնէով լուսացումն այնպիսի բան մըն է զոր չենք կրնար ըմբռնել :

Այսու ամենայնիւ իմաստով մը մենք կը փրկուինք Քրիստոսի արեամբ, եւ այդ ճշմարտութիւնը Աստուծոյ փրկագործութեան խորհրդին կեդրոնական ճշմարտութիւնն է : Տես, ինչ տեղ կը գրաւէ այն՝ Աստուծաշնչին մէջ : Հրէական տնտեսութեան մէջ քահանայութիւնը եւ արիւնալի գոհերը Քրիստոսի կը նայէին ամէնքը : Դեւ. Ժ. 11 համարին մէջ կը կարդանք, « Հոգիին համար քաւութիւն ընողը արիւնն է », բայց պատճառը կատարեալ Պատարագին արեան նշան ըլլալն է : Կը կարդանք նաեւ Քրիստոսի չարչարանքին վրայ մարդարէութիւններ, մանաւանդ Սաղ. Ի. 13 մէջ « որ աւելի պատմութեան կը նմանի քան խաչելութեան պարագաներուն մարգարէութեան », նաեւ Ես. Ծ. 9. զիսուն մէջ : Ինչ խօսքերով կրնար Քրիստոսի մահուան քաւիչ բնութիւնը աւելի որոշ ներկայացուիլ քան սա խօսքերով : « Անիկա մեր մեղքերուն համար վիրաւորուեցաւ, եւ մեր անօրէնութիւններուն համար ծեծուեցաւ : մեր խաղաղութեան պատիժը անոր վրայ եղաւ, եւ անոր վէրքերովը մենք բժշկուեցանք » : Նոր կտակարանին մէջ Քրիստոս իրեն համար կ'ըսէ, « Որդին մարդոյ չեկաւ սպասաւորութիւն ընդունելու, հապա սպասաւորութիւն ընելու » : Եւ իր կեանքը շատերուն համար փրկանք տալու : Եւ երբ Տէրունական Ընթրիքը սահմանեց, ըսաւ, « Ասիկա է իմ արիւնն » : Նոր ուխտի, որ շատերու համար կը թափուի մեղաց թողութեան համար : Պողոս կ'ըսէ Քրիստոսի համար, « Չանիկա առաջուց սահմանեց Աստուծոյ՝ քաւութիւն ըլլալու անոր արեանը հաւատքով » : Եւ յայտարարեց թէ իր նպատակն է քարոզել միայն Յիսուս Քրիստոսը : Եւ ան խաչը ելած : Պետրոս կ'ըսէ, « Որ մեր մեղքերը իր մարմնովը խաչափայտին վրայ վերցուց » : Յովնանէս ալ կ'ըսէ, « Անոր Որդւոյն Յիսուս Քրիստոսի արիւնը մեզ ամէն մեղքէ կը սրբէ » :

Ասոնք շատ մը համարներու մէջէ իբրեւ նմոյշ ընտրեցինք ցոյց տալու համար թէ

Քրիստոս եւ իր առաքեալները միանգամայն կը ներկայացնէին իր արիւնը կամ մահը իբրեւ միջոց մարդոց հոգեւոր փրկութեան : Ինչպէս ըմբռնելու ենք այս համարները : Վաղեմի շատ աստուածաբաններ Որդինէսի տեսութեան հետեւելով ըսին թէ, երբ մարդիկ մեղանչեցին, Սատանային վերաբերեցան, եւ թէ Քրիստոսի մահը եղաւ փրկանքը զոր Աստուծոյ Սատանային վճարեց : Այս տարբերակ տեսութիւնն հարկաւ անպաշտպանելի է : Ուրիշ գարեբու մեկնիչներ ըսին թէ Քրիստոսի մահը Աստուծոյ օրէնքին գոհացում եւ պատժական փոխարինութիւն մը եղաւ : Ըսին թէ օրէնքին պատիժը պիտի կրէր մէկը, եւ մեղաւորին տեղ Քրիստոս կրեց զայն : Ըսին թէ պատժին չափը լրացաւ, վասն զի անհուն Քրիստոսի կարճատեւ չարչարանքը համազօր եղաւ հունաւոր ոեւէ թուով էակներու անվաստան չարչարանքին : Սակայն այս ալ սխալ է : Աստուծաշնչունը ոչ մէկ տեղ Քրիստոսի չարչարանքը իբրեւ պատիժ կը յիշէ : Ինչպէս կ'ըսէ Փրոֆ. Սթըրնս իր Արդի Աստուծաբանութիւն անուն գործին մէջ, « Փոխանորդաբար պատժուիլը եւ վոխանորդաբար քաւելը նոյն չեն » : Քրիստոս իրեն կամ մեզի համար չպատժուեցաւ, այլ մեզի համար փրկանք վճարեց :

Ուրիշ ծուռ հայեցողութեամբ մը Հայր Աստուծոյ բարկացած կը ներկայացուի եւ մեղաւորները պատժուելու հետամուտ, բայց Քրիստոս իր մահուամբ համոզեց զայն ետ կենալ իր բարկութենէն, թէեւ դժկամակութեամբ ետ կեցաւ : Իրողութիւնը սա է թէ փրկագործութեան ծագումը Աստուծոյ սիրոյն մէջ կը գտնուի : « Աստուծոյ անանկ սիրեց աշխարհը որ իր միածին Որդին տուաւ » : Բայց Աստուծոյ սիրով չէ միայն, այլ եւ սուրբ եւ արդար իր սրբութեան պատճառով չկրնար մեղաւորին ներել առանց պայմանի, այլ՝ քաւութիւն մը պահանջելու է : Մեղաւորը չէր կարող իր մեղքերը քաւել, քանզի ինչպէս յանցաւոր՝ նոյնպէս եւ անկարող էր : Յիսուս Քրիստոս, իբրեւ Աստուծամարդը որ մեղք չունի, միակ էակն էր կատարելապէս յորմար քաւութիւն ընելու իր եղբայր մարդոց համար եւ իր Հօրը առջեւ բարեխօսելու :

Շատ առարկութիւններ կ'ըլլան այս վարդապետութեան դէմ : Կ'ըսուի թէ քաւութեան պէտք չկար, այլ միայն Աստուծոյ սիրոյն վերաբերեալ այնպիսի արտայայտութեան մը, որով մեղաւորները ապաշխարութեան առաջնորդուէին : Քրիստոսի մեր տեղը մեռնելու մէկ մեծ նպատակն է մեղաւորին սրտին վրայ այս ազդեցութիւնը գործել : Սակայն Աստուծաշնչունը որով կը ցուցնէ քաւութեան մը հարկը, եւ մենք մեր տղիտութեամբ ձեռնհասութիւն չունինք ըսելու թէ ինչ կը պահանջեն Աստուծոյ արդարութիւնը եւ տիկնաբեր ըսելու : Բայց Քրիստոս չարչարուեցաւ ինքնայոթար կամքով : Ան ուղեց քաւութիւն ընել իր մահուամբ, եւ ընելով աւելցուց իր ուրախութիւնը եւ անչափ ուրախութիւն տուաւ անհամար մարդոց, միանգամայն հրեշտակներուն՝ որոնք հրճուանքով զիտեցին Աստուծոյ սիրոյն եւ ողորմութեան սոյն արտայայտութիւնը :

Սակայն դեռ չըսինք թէ Քրիստոսի արիւնն ինչպէս կը քաւէ մեղքը : Քաւիչը նիւթական արիւնը կամ մարմնի մահը չէ, այլ այն՝ որու նշանակ են ասոնք : Թէ ճիշտ ինչ է այս՝ Աստուծաշնչին մէջ որոշ բացատրուած չենք գտնել : Թերեւս կրնանք ըսել թէ սէրը եւ ողորմութիւնն է որ կ'արտայայտուի իր մահուամբ, յօժարութիւնն է որով ուրիշ-

ներու համար յանձն առաւ մեղքի ցաւաւորութեան հետեւեալներուն մասնակից ըլլալ, թէեւ ինք մեղք չունէր, եւ իր կեանքը զոհելը՝ ի նշան սա իրողութեան թէ ինք իր կամքը ամբողջովին զոհեց եւ իր չարչարանքներէն « հնազանդութիւն սորվեցաւ » : Բայց ինչպէս կ'ըսէ Պրիլըր եպիսկոպոսը, որովհետեւ Աստուծոյ մեզի ըսած չէ թէ ինչ բանի մէջ կը կայանայ Քրիստոսի քաւութեան գործութիւնը, բոլոր այսօրինակ հնթադրութիւններ անստոյգ բաներ են : Կրնանք սակայն ստուգապէս ըսել թէ այն զօրութիւնը նիւթական արիւնին մէջ չէր, այլ Քրիստոսի սրտին մէկ բանին մէջ որ անոր մահուամբ յայտնուեցաւ :

Այն համարին մէջ որ կ'ըսէ թէ մենք սրբուեցանք Քրիստոսի անունով եւ անոր Հոգիով՝ « անուն » բառը կը ներկայացնէ անձը : Զօրութիւն չկայ այս անունն մէջ, զի շատ ամբարիշտ մարդիկ կրած են զայն : Եւ ինչ որ Քրիստոսի անձին սրբել կու տայ մեզ՝ անոր արիւնն է, այսինքն ինչ որ անոր արեամբ կը յայտնուի : Եւ մեր սրբացման գործը կատարողն է Սուրբ Հոգին, որ Քրիստոսէ կ'անոնէ եւ մեզի կը պատմէ (Թով. Ժ. 14) :

ՇԱՆՍԻ

Շանսի Հիւսիսային Ձինաստանի մէկ գտնուան է, ուր շատ մը ծառաւանդներու եւ հազարաւոր Ձին Քրիստոսներու կոտորածը տեղի ունեցաւ հանրածանօթ կոտորածի Հսի Լիանկի հրամանով : Նոր կոտորածի Յին Չուն-հսուէն երբ պաշտօնական կնիքը առած ժամանակը մեծ չփութութեան մէջ գտաւ իրերը, կանչել տուաւ լուսաւորեալ Շին Թուն-հսու, մարդ մը որ իր յառաջդիմական գաղափարներուն համար նեղութիւն կրած էր, եւ անոր խորհուրդ հարցուց : Ան յանձնարարեց կանչել Շանկի-հայէ Պատ. Թիմոթէի Րիչըրտս միսիոնարը, իր իմաստութեամբ բարձր համբաւի տէր անձը, որ առաջուրէն տասը տարի Շանսի բնակած էր, որպէս զի իրեն այցելէ եւ խորհուրդ տայ : Կառավարիչն այսպէս ըրաւ, բայց երբ Լի Հունկ-Չանկ եւ իշխան Ձինկ իմացան բանը, ըսին Մ. Րիչըրտսի որ նախ իրենց այցելէ : Ինչպէս այցելեց ալ, Այն առան ըրաւ իր թելադրութիւնները, զորոնք ներկայացուց Շանսիի կառավարչին եւ Լի Հունկ-Չանկի : Այս վերջինի համար կ'ըսուի թէ չափազանց գոհ մնացեր է Մ. Րիչըրտսի պարզած տեսութիւններէն, եւ գոչեր է թէ Ձինաստան երեք այսօրիսի լուսաւորեալ եւ չափաւոր անձ մը եկած չէ, եւ թէ՛ եթէ հնար ըլլայ ի գործ դնել անոր թելադրութիւնները, այլ եւս միսիոնարաց դէմ հակառակութիւններ տեղի պիտի չունենան պետութեան մէջ : Կ'ուզէ որ դեսպաններն այսպէս չափաւոր անձինք ըլլան :

Մ. Րիչըրտսի թելադրութիւնները զորոնք պատրաստեց միւս Բողոքական միսիոնարներուն հետ խորհրդակցելով, հետեւեալներն են :

Նկատմամբ այնպիսիներու պատիժին որոնք սպաննած են օտարականները, բան մը չըսեր, վասն զի ասիկա լիազօր երեսփոխաններուն կը պատկանի եւ անոնց ձեռքն է : Իսկ Քրիստոնէութեան դարձողներն սպաննողներուն վրայ խօսելով, կ'ըսէ թէ զիտէ որ անոնք օրէնքով արժանի են մահուան : Բայց որովհետեւ անոնք չար պաշտօնականներու եւ Կոփամարտիկներուն ազդեցութեան ներքեւ կը գտնուէին, իբրեւ խրատ մը ապագային համար, աւելի բան

չպահանջեց, բայց միայն պատժել այն պարագայում, որ կը գտնուէր նահանգի մը մէջ ուր մարդասպան խռովարարներ կային: Եթէ յանցապարտները զոյն, միսինարութիւնները անոնց համար ներուժ պիտի խնդրեն: Դարձեալ, անոնք որ կորսնցուցին իրենց ստացուածքն ու բնակարանները, պէտք է որ լիովին արհեստագործութիւն ընդունին, եւ անոնց որբեւարիներն ու որբերը հոգացուին: Եւ իբրեւ տուգանք՝ տարին 50,000 թալէլ վճարուի տասը տարի դպրոցներ պահելու եւ գործնական կրթութիւն տալու համար, լաւ դաստիարակուած օտարականի մը, ինչպէս նաեւ լաւ դաստիարակուած Զինացիի մը, հակողութեան ներքեւ, ուղղելու համար չարիքները որ կու գան սգիտութեան պատճառաւ: Յիշատակարաններ պէտք է կանգնուին ի պատիւ անոնց՝ որ սպաննուեցան, եւ յիշատակարաններուն վրայ գրուելու են սպաննուածներուն անմեղութիւնը եւ սպաննողներուն յանցապարտութիւնը: Վերադարձող միսինարներուն պէտք է որ քաղաքավար վարմունք ցուցուի, եւ Քրիստոնէութեան դարձող բնիկներուն հետ պաշտօնակախներն այնպէս վարուելու են, ճիշդ ինչպէս կը վարուին միւս Զինացիներուն հետ, թէ՛ պատժեն թէ՛ պատուեն, ինչի որ արժանի են անոնք: Ով որ նոր խռովութիւններ կը հանէ, պէտք է որ խստիւ պատժուի: Մը. Րիչըրտս ալ կը յանձնարարէ որ օտարազգի մասնաւորներ անմիջապէս գործածուին երկաթուղիներու, հանքերու, տարագործութեան եւ վաճառականութեան մէջ, յաջողութիւն եւ խաղաղութիւն բերելու համար:

Ասոնք Բողոքականներու կողմէն եղած պահանջներն են: Պաշտօնապէս կ'ըսուի թէ Շանսիի Կաթոլիկ եպիսկոպոսը 7,000,000 թալէլ պահանջեց իբրեւ տուգանք Քրիստոնէութեան դարձողներու կորուստներուն փոխարէն: Մը. Ֆրէտէրիք Կրիստոնէութեան, բաւական անուանի Անգլիացի խմբագիր եւ հրատարակիչ մը, Նայթինգէյլ Սէնթըրի մէջ դարմանալի աստիճան տղիտական յօդուած մը հրատարակած է, որուն մէջ այնպէս կը ներկայացնէ թէ Զինաստանի մէջ պատահած բոլոր վրդովումները միսինարներէն ծագում առած են, եւ թէ անոնց բռնելիք միակ ընթացքն է դաշնակցութեան սահմանին մէջ գտնուած նաւահանդիսները քաշել: Թող ի Հունկ-Չանկ եւ Մը. Րիչըրտս պատասխանեն անոր: Արդէն միսինարները Շանսի եւ ներքին ուրիշ կեդրոններ կը վերադառնան, եւ նշանաւոր պատուով ընդունելութիւն կը գտնեն կառավարիչներէն եւ ժողովրդէն: Կրնայ վրդովում պատահիլ ապագային մէջ, բայց ոչ թէ միսինարներէն ծագում առնելով:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հաւանական չէ որ գործնական բան մը ելլէ առեւտրական այն պայքարէն զոր Եւրոպական պետութիւններու կ'առաջարկուի մղել Միացեալ Նահանգներուն դէմ: Ճամբուն վրայ գտնուած դժուարութիւնները անյաղթելի են: Բայց թէ թեւադրութիւնը եղած ըլլայ պատասխանատու քաղաքագէտներէ եւ հաւանութիւն գտնէ Եւրոպական մամուլին կարեւոր մէկ մասէն, կը ցուցնէ զգացման վիճակ մը զոր կ'արժէ ի նկատ առնել: Այս բանը Միացեալ Նահանգներուն հանդէպ Եւրոպայի մէջ գոյութիւն ունեցող ոչ-բարեկամական զգացումներու նշաններէն մին է: Միացեալ Նահանգներուն, Սպանիական պատերազմին եւ անոր հետեւած դէպքերուն պատճառաւ,

աշխարհի քաղաքականութեան անակնկալ կերպով միջամտելը, կը բացատրէ այս թշնամական զգացումը: Եւրոպացի քաղաքագէտները աճապարեցին մակարեւելու որ ալեւս կարելի չէ վստահիլ թէ Միացեալ Նահանգները հանդարտ պիտի կենան ցորչափ յարձակում չկրեն, այլ թէ՛ կրնայ ըլլալ որ ունէ վայրկեան անակնկալ բան մը ընեն, որ վեր ի վայր յուզէ բոլոր հաշիւները: Միացեալ Նահանգներուն ճարտարութեամբ արագ դարձացումը եւ հարստութեան մեծ կուտակումը, եւ կորովը որով Ամերիկացի արտադրողներ կը մրցին գերազանց հանդիսանալ աշխարհի վաճառանոցներուն մէջ, ուրիշ բացատրութիւն մըն են Եւրոպական հակառակութեան: Սաստիկ մրցումը դուն ուրեք բարեկամներ կ'ընէ գործի մէջ մրցակից եղողները, եւ ինչ որ ճշմարիտ է անհատներու համար, ճշմարիտ է նաեւ ազգերու համար:

Բայց գլխաւոր պատճառը թէ ինչու Միացեալ Նահանգները տհաճելի են Եւրոպայի մէջ, անոնց սխալ հասկացումն է: Թիւրիմացութիւն կայ: Կը կասկածուի թէ յարձակողական ընթացք պիտի բռնէ, զոր երբեք միտքէն անցուցած չէ: Անոր կը վերագրուին այնպիսի փափաքներ, զիտաւորութիւններ եւ քաղաքականութիւններ, որոնք բոլորովին օտար են Ամերիկացի ժողովրդի ոգոյն եւ խառնուածքին: Մինչեւ անգամ անոր կառավարութեան կազմութիւնը, անոր հաստատութիւններուն վերաբերեալ փոխանակազիրներն ու փորձակիները այնպէս քիչ հասկցուած են որ նոր թիւրիմացութիւններ տեղի ունեցած են: Թիւրիմացութեան ուրիշ առիթներու վրայ կ'աւելնան քանի մը թերթերու Ամերիկեան զգացումները խեղաթիւրելու ու սխալ ներկայացնելը: Ասիկա մասնաւորապէս ճշմարիտ է Անգլիոյ մէջ: Բրիտանական Կղզիներուն մէջ Եւրոպական ցամաքին մէջ եղածէն քիչ հակառակութիւն կայ հանդէպ Միացեալ Նահանգներուն, բայց ինչ որ կայ՝ թերթերուն գործն է: Ժամանակի ընթացքին մէջ, Միացեալ Նահանգներուն հանդարտ եւ խաղաղասէր քաղաքականութեան մը հետեւելով, այս թիւրիմացութիւնները պիտի անհրեւութեանան, եւ անոնց հետ նաեւ անոնց առթած թշնամութիւնները: Օգնութիւն մը պիտի ըլլայ այդ բողոքալի վախճանին հասնելու, եթէ Ամերիկեան հանրային մարդիկ ետ կենան զրգոյի առեւտրականութիւններէ եւ եթէ Ամերիկեան մամուլը քիչ մը նուազ պանծացող ըլլայ: Աղէկ է որ Ամերիկեան արծիւը ճիշարձակէ ժամանակ ժամանակ, բայց ոչ թէ վրդովելու համար ամբողջ Եւրոպական հասարակութիւնը:

ՇԱՐԺՈՒՆ ՓԵՐԱԿՆԵՐ

Քալիֆորնիա մեղուաբուծութեան մտաւորաբար բնավայրն է, եւ ամէնէն յառաջդիմասէր մեղուապահներէն մէկը տեսնելով որ մեղուներուն գործունէութիւնը կախեալ է զարնանային ծաղիկներուն երեւան գալէն, խորհեցաւ անոնց օգնելու կերպ մը որպէս զի աւելի կանուխ սկսին անոնք իրենց այդ տարեկան պայքարները: Սաքրամենթոյի ծառաստանները եւ Սան Եռաքիմի հովիտները ծաղիկներով կը պնտարդուին ուրիշ տեղերէ աւելի կանուխ, եւ ուստի Մը. Կրէյըմ կառք մը լեցուն փեթակներ տարաւ հոն 1896 Յունուարին, կ'ըսէ Նի-Երէ Թիւրքի-ն, որուն կը պարտինք մեր տեղեկութիւնը: Ճամբորդութիւնը շուրջն էր, վասն զի

մեղուները տակաւին աղէկ մը չէին արթնցած: Փետրուարի մէջ ծառերուն անուշահոտութիւնը գրգռեց մեղուները, եւ անոնք գործի սկսան: Երբ ծաղիկները թարչամեցան Ապրիլ ամսուն, Մը. Կրէյըմ նորէն հարաւ վերադարձաւ: Միայն գիշերը ճամբորդեց, եւ տուն հասաւ մեղրով լեցուն փեթակներով, որոնց ամէն մէկուն մէջ հարիւր լիպրա մեղր կար, եւ այն կողմի ծաղիկները տակաւին իր սրամաղրութեան ներքեւ էին: Յաջորդ երկու տարիները երկու կառք փեթակ տարաւ, եւ կարող եղաւ երեք անգամ կիթել զանոնք, մեղուները գործօն վիճակի մէջ պահելով տարուան ինն ամիսներուն մէջ: Մը. Կրէյըմ 1899էն ի վեր երկաթուղիով մէկ արօտէն միւսը տարած է մեղուները: Ինք շինած է երկաթուղիի տափակ կառքերուն մեծութեամբ կառք մը, եւ սակաւ մը որ ճիշդ կը յարմարի այս կառքին: Գիշերը կ'առնէ փեթակները սակաւին մէջ որ 300 փեթակ կը պարունակէ, եւ երկաթուղիի կայարանին մէջ սակաւը տափակ կառքին վրայ կը սահնդնէ: Այնուհետեւ իր կառքը կը քակէ, եւ ամէնքը երկաթուղիով իրենց սահմանուած տեղը կը տարուին: Երբ հոն կը հասնին, դարձեալ գիշեր ատեն քակուած կառքը նորէն կը կազմուի եւ երկաթուղիի կառքէն հոն կը փոխադրուի սակաւը, եւ փեթակները իրենց նոր արօտը կը դրուին: Մը. Կրէյըմ կը ցրուէ մեղուները պողպտե տեղերը հինգ քառ. մղոնի վրայ, իբր 100 փեթակ, եւ այդ ժամանակամիջոցին համար փոքրիկ վարձ մը կը վճարէ գետնին համար: Որովհետեւ մեղուները ծաղիկները ծաղիկներու կը հաղորդեն անոնց բեղնափոխներուն միջոցաւ, եւ այսպէս ծառերուն պտուղները կ'աղքուանան, ծառաստանին տէրը մեղուաբոյծին հաւասար, եթէ ոչ աւելի մեծ, օգուտ կը քաղէ: Ալֆալֆա կոչուած տեսակ մը առուոյտ մշակող Հարաւային Քալիֆորնիացի մը այնքան մեծ կարեւորութիւն տուաւ մեղուներու ընձեռած այս օգնութեան, որ հրաւիրեց մեղուաբոյծը մշակելու նապէս հաստատուիլ իր ագարակին մէջ, իր խոտին չահէն անոր բաժին հանելու պայմանով: Այս բաժանորդութիւնը կը շարունակէ քանի մը տարիէ հետէ, եւ երկու կողմն ալ շատ գոհ են արդիւնքէն: Մը. Կրէյըմ մեղուները տեղափոխելու կազմածներէն զատ պատրաստած է եւ իր հետ կը տանի լիովին արդուութեան յարմար կանոնաւոր կառք մը եւ մեղրը մեղրախորիստէն հանելու համար պէտք եղած բոլոր կազմածներն ու կարասիները: Երբ մեղրախորիստները կը լինան, մեղրը քամելու գործիքները կառքին մէջ կը դրուին: Մեղրը կը քամուի եւ շուկայ կը տարուի ամէնէն մօտ երկաթուղեայ կայարանէն: Մեղուները պտուղի ծաղիկներէն եւ գարնան վայրի ծաղիկներէն իբր տասնըհինգ օրուան մէջ կը լեցնեն իրենց մեղրախորիստները, եւ այդ միջոցին մէկ փեթակը 35 քաշ քամուած մեղր կ'արտադրէ: Խորիստները ամէնէն աղէկ ծաղիկներէն տան օրուան մէջ կը լեցուին, եւ ամէն մէկ փեթակ իբր 70 քաշ մեղր կու տայ եղանակին մէջ:

ՊԻՏԱԿԸ ԹՂԹԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՊԵՏ

Մին այն մեծ ճարտարութեամբներէն որ բողոքատապէս մօտեցաւ երեւան եկած են, փայտէ թուղթ շինելու արհեստն է: Փայտի կոճղ մը գետին հոսանքին հետ վար կ'իջուցուի դէպի մանրցուած փայտի զանգուած պատրաստելու գործարան մը, եւ զարմանալի կարճ ժամանակի մէջ անկէ դուրս կու գայ

հին ուսանողներ Պէպէք կը հաւաքուին, եւ պահ մը միջանկեալ տարիները մոռնալով դարձեալ տղայ կ'ըլլան լիճին բոլորտիքը վազվառելով, խաղալով եւ կատակարանելով: Պատ. Շմաւոնեան այն օրը շատ յուզուած է ի տես այն վայրերուն ուր, երբ ուսանող էր, կը յաճախէր առանձին աղօթելու եւ խորհրդածելու: Իրեն կ'առաջարկէին որ աղօթէ: Օրագրութեանը մէջ կը գրէ թէ աղօթած ժամանակը հաւատքը շատ կը զօրանայ եւ իրեն այնպէս կը թուի թէ ամէնքը զԱստուած — զԱնտեսանելին — կը տեսնան: Դարձեալ կ'աղօթեն աղօթատեղիին մէջ եւ փառաբանութիւն կ'երգեն միասնաբար: Ծովեզերքը սրճաբան մը նստելով ի յուշ հին աւուրց՝ տղայոց յատուկ նշխարներ կ'ուտեն: Անտի Պէպէք տէրէ երթալով կը ճաշեն՝ օգտակար եւ զուարճալի ատենախօսութիւններով համեմելով ճաշերին:

Տր. Համիլին այս սիրուն հանդէսին լուրը առնելով կը խայտայ եւ Սեպտ. 15 թուականաւ կը գրէ Պատ. Շմաւոնեանին: Ահա այն նամակին թարգմանութիւնը. կը յուսանք թէ անոր հին աշակերտներուն հետաքրքրական եւ հաճելի կ'ըլլայ իրենց նկատմամբ անոր յայտնած զգացումները կարգաւ մանաւանդ որ ա'լ անիկա հանդէսն է իր աշխատանքին:

«Սիրելի բարեկամ, եղբայրս, հին օրերը աշակերտս եւ միշտ սիրեցեալ,

ճերկար, երկար ժամանակէ ի վեր մտադրած եմ քեզի գրել, քանզի չեմ ուզեր աշխարհէս ելլելէս առաջ միանգամ եւս չվստահանել բոլոր Պէպէքի հին աշակերտներս թէ զանոնք յարաժամ կը յիշեմ եւ անոնց վրայ անմահ սէր ունիմ: Ստեպ յիշողութեամբ կ'անցնիմ այն տարիներուն վրայէն երբ դուք, Ստեփան Հայնէցին, Սիմոն Մուշկին, Թովմաս եւ Յակոբ Պոյաճեան եւ շատ ուրիշներ վարժարանն էիք...: Սրտանց գիտակից եմ պակասութիւններուն եւ թերութիւններուն իբրեւ ձեր առաջնորդը եւ ուսուցիչը, այսուամենայնիւ կ'օրհնեմ զԱստուած որ իմ ծառայութիւնս բոլորովին չմերժեց. քանզի վեհանձն եւ հաւատարիմ գործաւորներ ելան այն վարժարանէն Այգիին մէջ գործելու եւ ես միշտ անոնց շաւիղներուն հետեւած եմ շահագործութեամբ:

«Դուք զիս կը յիշէք գործունեայ, զիւրաշարժ, գործիս զուլսը պատրաստ, ըլլայ՝ քիմիաբանութեան սրահը, ըլլայ՝ գործատեղին կամ արտը. կրնայի ուժգնութեամբ շարժել կացինն ու մուրճը. դժուարութեանց առջեւը չէի ընկրկեր, անոնցմէ երբեք չէի յաղթուեր: Իսկ հիմա զիս պիտի գտնէք տկար, ծեր մարդ մը. մօրուքս ձերմակ, զուլսս որ արդէն կնտակ էր վերջին անգամ զիս տեսնալուդ՝ ե'ւս առաւել կնտած է, քայլերս տկար եւ դողդոջուն: Վրաս պիտի նայիք զարմանալով եւ բացագանչէք, «Ասիկա կրնայ ըլլալ մեր Պատ. Համիլինը: Այո, ան ըլլալու է, քիթն ու գլխուն ձեւը անօրն են, ուրիշ նմանութիւն չկայ:

«Ու տակաւին ես նոյն անփոփոխ մարդն եմ ըսցի զուրսի երեւոյթէս. իմներքին զիտակցութեամբս ծեր չեմ, զեռ երիտասարդ եմ: Բայց երբ գոցս մը ձեռք կը զարնեմ՝ որ մտաւոր կամ ֆիզիքական ոյժ կը պահանջէ, յայնժամ կ'ըմբռնեմ թէ ինչպէս տարիները գործելու կարողութիւնս գողցած են ինծիմ:

«Մը. Փէթրիպոն ինծի կ'իմացնէ թէ հին ուսանողներս ամառը զուամարում մը ունեցած են Պէպէքի հին վայրերը եւ հին խա-

ղերը դարձեալ խաղացած են: Ահ, երանի թէ ես ալ կարենայի հոն աւանատես ըլլալ: Դժուարաւ պիտի գիտնայի թէ արդեօք մարմինի մէջ եմ թէ մարմինէ դուրս: Այդ չէնքին մէջ ամէն բան թէ՛ ներսը եւ թէ՛ դուրսը, սրահը, բակը, դուռը, մինչ իսկ փողոցին սալայատակները յստակ եւ պայծառ են յիշողութեանս մէջ: Աշխարհիս մէջ իրար պիտի չը տեսնանք, բայց եթէ երկնից մէջ իրարու հանդիպինք, արդեօք երբեմն չը պիտի վեր-յիշենք այն տեսարաններն ու փորձառութիւնները:

«Սիրալիր յարգանքներս բոլոր Պէպէքիներուն: Գոյդ հաւատարմութեամբ եւ սիրով
Կէ-րո՞ւ Հ-իլն»

1891ի ամառը Մատթէոսի Աւետարանին Բրդերէնը տպագրուեցաւ եւ Պատ. Շմաւոնեան զայն սրբագրեց: Այս առթիւ յարմար պատեհութիւն է քիչ մը տեղեկութիւն տալ Գուրման՝ Բրդերէն Աւետարանին թարգմանիչին եւ անոր աշխատութեանը վրայով: Արդէն ծանօթացուցինք այն երկու ուսումնաւորները երիտասարդները — Պատ. Սիմոն Դաւթեան եւ Պատ. Ստեփան Շմաւոնեան — որ հազար մղոնէն աւելի հեռիտուն ճամբարդեցին ի խնդիր Պէպէքի վարժարանին: Պ. Ստեփան Պէպէքի վարժարանէն չըլանաւարտ ըլլալով՝ ժամանակ մը Տիարպէթի քարոզեց, յետոյ Հայնի, իր ծննդավայրը, հաստատուեցաւ եւ Աւետարանական գործին հիմը դրաւ: Հայնէցիք իրենց այս մօլորեալ գաւազը անյաջողութեան մատնելու եւ Հայնիէն հեռացնելու համար ամէն երեւակայելի միջոցներ գործածեցին — բամբասել, նախատել, ստացուածքը յափշտակել, փողոցներու մէջ գանակոծել, սպաննելու սպառնալիքներ ընել, եւն — բայց ի դուրս: Անիկա միտքը դրած էր անոնց ծառայել բոլոր իր կարողութեամբ. եւ իր որոշման վրայ հաստատուն կեցաւ: Թիրաւի շատ անվախ ու քաջ էր եւ երկաթէ կամք ունէր:

Մը. Տրնմորի կողմանէ Պ. Ստեփանին առաջարկուեցաւ Աւետարանը Բրդերէնի թարգմանել, եւ անիկա յանձնառու եղաւ այս աշխատութեան: Բրդերէնը իբրեւ խօսուած լեզու բաւականութիւն ունի, բայց գրականութենէ եւ քերականական միակերպ կանոններէ դուրկ է: Գիւղէ գիւղ եւ աւանէ աւան ճամբորդողը տարբեր բառեր, տարբեր ոճեր, տարբեր ասացուածք, տարբեր չէշտ եւ տարբեր հնչում կը գտնէ: Պշիւրի Բրդերէնը շատ տեսակէտով կը տարբերի Սլիվանէն եւ ասոնց խօսածն ալ Բրդախօս հայերուն — Ուրաւանցուոց եւ չըլակայից — խօսածէն: Եւ ասոնց ամէնն ալ իրենց խօսած Գուրմանը լաւադոյնը կը սեպեն:

Այսպիսի աննպաստ պարագաներու տակ, անմշակ, անկանոն եւ աղքատ լեզուով թարգմանութիւն մը շատ աշխատանք եւ դժուարութիւններ կ'ունենայ: Պատ. Ստեփան բազում տարիներ աշխատեցաւ այս գործին համար. յաճախ ճամբորդութիւններ կ'ընէր, անձանթ, հեռաւոր Բրդախօս գիւղեր կ'այցելէր, օրերով մէջերնին կը մնար. անոնց մէջ բնակող քահանաներէ խորհուրդ կը հարցնէր, ծերեր եւ պառաւներ կը խօսեցնէր եւ օգտուելու ամէն միջոց կը գործածէր: Այսու ամենայնիւ վերացական կամ բարոյական գաղափարներ արտայայտելու համար ստիպուեցաւ Բրդերէնէ տարբեր լեզուէ մը — Արաբերէնէն փոխառութիւն ընել: Մատթէոսի Աւետարանը իբրեւ նոյն տպուեցաւ 1857ին. եւ որեւէ տեղէ առարկութիւն չեղաւ անոր լեզուին կամ ոճին դէմ: Եւ յետոյ երբ Բրդա-

խօս Հայոց մէջ Աւետարանական գործը սկսաւ, նոյն լեզուով Աւետարանին պէտքը ստիպուեցաւ զգացուեցաւ: Ուստի Ամերիկայի Աստուածաշնչի Ընկերութեան ծախքով եւ Պատ. Մարտիրոս Շմաւոնեանի սրբագրութեամբ ամբողջ Աւետարանը տպուեցաւ 1872ին: Սակայն դժբաղդաբար սոյն թարգմանութեան ոճը շատ հաճելի չերեւցաւ Ռեւուանի եւ չըլակայից Բրդախօս Հայերուն, մանաւանդ վերացական գաղափարներ արտայայտելու համար փոխանակ Արաբերէնի Հայերէն գործածուած չըլլալը: Եւ դարմանալի չէ որ անոնցմէ ոմանք փափաքէին կարգ մը փոփոխութիւններ ընել. բնականապէս այսքան աննպաստ պայմաններով օտար բառերով առաջին թարգմանութիւն մը այնպիսի լեզուի, որ միօրինակութիւն չունի եւ որ տարբեր գաւառներու մէջ տարբեր ոճով կը խօսուի, չի կրնար հաւասարապէս հաճելի հնչել ամէն գաւառի ժողովուրդներուն: Այսպիսի ձեռնարկութեան մը մէջ ամէնէն աւելի յօգնեցնող, ամէնէն դժուար մասը՝ գործը յղանալ եւ ձեւի մը վերածելն է. այնուհետեւ քննադատել եւ սրբագրել բաղդատմամբ դիւրին ու հեշտ է: Եւ ասիկա ճշմարիտ է ամէն լեզուի համար, մինչ իսկ ճոխ գրականութիւն ունեցող հարուստ լեզուաց համար: Աւետարանի Բրդերէն առաջին թարգմանութիւնը Պատ. Ստեփան Շմաւոնեանի աշխատութեան արդիւնքն է, եւ անիկա Աւետարանը նոր լեզուի մը առաջին անգամ թարգմանողներուն շարքին մէջ իրեն պատկանեալ դիրքը արդէն գրաւած է:

Վերջերս (ճիշտ թուականը չենք գիտեր) իտարբեր մէջ հաւաքուեցան երեք պատուական Բրդախօսներ — Պատ. Գաւմէ Ապլահատեան, Պ. Պետրոս Տէր Ղազարեան եւ Պ. Պետրոս Ամիրխանեան. առաջին երկուքը Պատ. Շմաւոնեանի սիրեցեալ նախկին Բրդախօս ուսանողներէն, իսկ վերջինը ինքնաշխատութեամբ ուսած (ասիկա մեր չորրորդ յօդուածին մէջ յիշուած է Միտկար ծածկանունով): Ասոնք միաբանութեամբ աշխատեցան Բրդերէն Աւետարանին լեզուն բարեփոխել եւ Ռեւուանի ու չըլակայից լեզուին յարմարեցնել եւ Արաբերէն բառերն Հայերէնի վերածել: Ահա ասոնց սրբագրած Մատթէոսի Աւետարանին տպագրութեան սրբագրութիւնը եղաւ Պատ. Շմաւոնեանին վերջին գրական աշխատութիւնը եւ կնիքը: Զարմանալի դուգադիպութիւն մըն է որ 1857ին երբ զեռ ուսանող էր Պէպէքի վարժարանը, իր առաջին գրական աշխատութիւնն եւս Մատթէոսի Աւետարանին Գուրման լեզուով տպագրութեան սրագրութիւնը եղաւ:

Թող Բրդախօս Հայերը չը խորհին թէ Պատ. Շմաւոնեան — ներքին առաքելութեան ծնողը — այն կողմերէն հեռանալով զիրենք մոռցաւ: Դաւ լիցի, ամէն եկեղեցեաց մէջ, ամէն պատեհութեամբ զիրենք ծանօթացուց, իրենց մէջ սկսուած Աւետարանական գործին վրայ խօսեցաւ եւ օգնութիւն խնդրեց: Եւ վերջին աշխատանքը իրենց նուիրեց:

ՆՈՐ ՊՍՏՈՒՐԱՆ ՄԸ

(Յ. Լ. Ժ. 34.)

Վերջին իրիկունն էր որ Տէրը կ'անցնէր իր աշակերտաց հետ: Այն տարիները որոց միջոցին ջանացած էր սովորեցնել անոնց Աստուծոյ թաղաւորութեան խորին վարդապետութիւնները՝ բոլորած էին իրենց չըլանը, եւ անա խաչին չուքն արդէն մութ ստուեր մը կը ձգէր Տիրոջ եւ աշակերտաց խորհրդածութեանց վրայ: «Որպէս ասացի ցՀրեայան,

եթէ ուր եսն երթամ դուք ոչ կարէք գալ, եւ արդ՝ ձեզ ասեմա՝ Ինչ տարբերութիւն կը դնէր այդ մասին Փրկիչը՝ թշնամեաց եւ աշակերտաց միջեւ։ Ոչինչ։ պիտի ըսուի։ Ոչինչ, զի ինչպէս Հրեաներուն անյայտ կ'ըլլար, նոյնպէս կ'ըլլար եւ իր աշակերտաց, Բայց ոչ։ «Աշխարհս ոչ եւս տեսանէ զիս», բայց դուք տեսանիցէք զիս»։ Կար տարբերութիւն։ Իրօք աշակերտները կը մնային աշխարհի վրայ, բայց չի պիտի ըլլային իրենք աշխարհէն։ Փրկիչը կ'երթար, բայց ոչ իրենց հաւատոյ աչերէն անտես ըլլալու։ Նա կ'երթար, բայց իր կեանքը՝ աշակերտացը կեանքը պիտի ըլլար — իր զօրութենէն անոնց զօրութիւն պիտի դարձնէր։

Եկած էր աշխարհ Աստուծոյ թագաւորութեան նոր ուղղութիւն եւ նշանակութիւն մը տալու, եւ մասնաւոր իմաստով մը կըրնար ըսուիլ թէ եկած էր այդ թագաւորութիւնը վերստին հիմնելու։ Բայց իր կամքն էր որ խոնարհ աշակերտներ իր գործը ձեռք առնէին, շարունակէին, կատարելութեան հասցնէին։ Ուստի կար մէկ անհրաժեշտ պէտք։ Ինչպէս կրնար յաջողիլ այն աստուածային ձեռնարկը՝ եթէ ոչ հետեւողաց ունենալովը նոյն ոգին որ Առաջնորդին ամբողջ էութիւնը վառած էր, եւ որ կը խոստանար աշխարհը մօտեցնել Աստուծոյ աթոռին։ Աստուած որ Սէր էր՝ սիրով պիտի փրկէր աշխարհը, այն սիրով զոր յայտնած էր իր Որդւոյն մէջ։ Բայց ինչպէս կրնայ այդ գործը տեւողական ըլլալ եթէ ոչ Քրիստոնէից նոյն սէրն իրենց կենաց մէջ մշտնջենաւորելովը։

Զարմանալի չէ ուրեմն որ խոր մէկ անձնութիւն կար այն խօսքին մէջ։ Շատոնց չէր որ այդ նոյն աշակերտներէն երկուքը խնդրած էին մին իր աջ կողմը եւ միւսն իր ձախ կողմը նստիլ փառքով։ Եւ այն՝ աշխարհային փառք էր որ կը վնասէին։ Եւ նոյն իրիկունն իսկ մէկ մը ծագած էր իրենց միջեւ թէ ո՞վ էր մեծագոյնը, եւ ո՞վ պիտի զբաւէր պատուոյ տեղը։ Այս կերպ մարդիկ օր մը պիտի գործածուէին, եւ այն՝ ոչ հեռի օր մը, Տէրը զործը յառաջ մղելու։ Այն սէրը զոր ինքն Փրկիչը ցուցած էր իրենց, յաճախ կը մոռցուէր։ մէկ մի աշակերտ կարծես չէր կրնար ունենալ ուրիշ խորհուրդ բայց անձին պատիւը։ Ինչ զարմանք որ Տէրը երբ կը մտածէ թէ ո՞րքան պէտք ունին ասոնք իր գերմարդկային սիրոյն, կ'ըսէ անոնց, Սիրեցէք զմիմեանս՝ որպէս սիրեցի ես զձեզ։

«Պատուիրան նոր տամ ձեզ», կ'ըսէ։ Եւ ինչպէս նոր։ Սիրոյ պատուիրանն այդպէս նոր էր։ Առաջին անգամն էր որ սէր կը քարոզուէր աշխարհին։ Ոչ։ սիրոյ պատուիրանը հին էր։ «Երբացիդ անձիդ պէս սիրես», ըսաւ Մովսէսի օրէնքը (Դեւ. ԺԹ. 18)։ Բայց ոչ այդպէս։ Մովսէս իրօք սէր քարոզեց Իսրայէլի ժողովրդեան, բայց իր պատուիրանին ընդարձակութիւնը մարդուն առ իր անձն ունեցած սիրով միայն պիտի չափուէր։ «Սիրեցէք զմիմեանս որպէս սիրեցի ես զձեզ», ըսաւ Յիսուս, եւ այն պատուիրանին ընդարձակութիւնը Փրկիչին առ իր աշակերտս ունեցած սիրովը պիտի չափուէր։ Եւ անա այդ նոր նկարագիր մը կ'ընծայէր Յիսուսի պատուիրանին։ Մէկ բան էր ընկերն անձին պէս սիրել, տարբեր բան էր ընկերը սիրել Յիսուսի սիրովը։ Մէկ բան էր մարդուն իր ընկերով հանդէպ ունեցած պարտականութիւնները բուն իսկ իր պէտքերով եւ իզնութով չափել, շատ գերազանց բան էր զայնս

Յիսուսի անձառելի սիրով եւ գաղափարականներով չափել։

Նոր ուղղութիւն մը տուաւ այդ պատուիրանը՝ Քրիստոնէական պարտականութեանց։ Նոր բան էր գաղափարական փոխանակ անձին մէջ ունենալու՝ բարձրագոյն աղբիւրէ մը առնել զայն։ «Անձիդ պէս», ըսաւ հին պատուիրանը։ Բայց յաճախ մարդիկ չէին գիտեր թէ ինչ էր ճշմարիտ անձնասիրութիւնը։ Ինչպէս կրնային ճշմարտապէս սիրել իրենց ընկերը։ Մարդոց գաղափարները նեղ էին։ Եւ արդեօք Հրեայն որ կ'իմանար այդ պատուիրանը՝ երբեք կը մտածէր թէ ընկերը սիրելը սոսկ ընկերով նիւթական կարօտութեանց օգնական ըլլալ չէ, այլ իր գերազանց հոգեկան կարօտութեանց ալ։ Բաց աստի՛ ընկերն անձին պէս սիրելու պատուիրանն անորոշ պատուիրան մ'էր։ Ամէն մարդ մէկ կերպ կրնար հասկնալ այդ պատուէրը։ Աւելի որոշ պատուիրան մը պէտք էր։ Յիսուս այդ պէտքը լեցուց երբ իր կենաց մէջ գերմարդկային օրինակ մը տուաւ սիրոյ, եւ ապա ըսաւ, Ճիշդ այդպէս սիրեցէք նաեւ դուք զիրար։ Յիսուս իր օրինակաւ այնքան բարձրացուց սիրոյ գաղափարականը, որ իր պատուիրանն իրօք նոր կրնայ կոչուիլ։ Ո՞րքան խորին եւ բազմադիմի սէր էր այն՝ որ ամէն աստիճանի մարդիկ այսօր, ինչպէս եւ դարերէ հետէ, կ'ուսանին եւ կ'օրինակեն այդ սէրը, եւ ամէն ալ իրենց զանազան շրջանակներուն մէջ նոյն սիրով կը զանեն կենաց գերագոյն ոյժը, շարժառիթը եւ նպատակը։ Փարիզու փողոցներուն մէջ երբ կը շրջի այն փառաւոր պատմական քաղաքին բնակիչը, շատ բաներ կը տեսնէ աչքի զարնող որ հաճոյից կը նպաստեն, եւ իւր առ իւր քաղաքն ունեցած սէրն եւ փառասիրութիւնը կ'արժարեն։ Բայց քիչ բան է որ կրնայ տեսնել մէկ անգամին՝ փողոցներուն մէջ։ Իր տեսողութեան շրջանակը նեղ է։ Հոս ու հոն պատ մը կը բարձրանայ, եւ արգելք մը կը դնէ իր աչաց եւ գեղեցիկ ուստանին տեսարաններուն միջեւ։ Բայց այդ նոյն անձը թող ելլէ Նոթթ Տամի բարձր աշտարակին գագաթը, եւ ապա աչերն անգամ մը դարձնէ իր շուրջը։ Ինչ փառք է այն որ իր աչաց առջեւ կը սփռուի Փարիզու ամենափառաւոր տեսարաններն իր աչաց առջեւ եւ։ Մարդուն հայեցակէտը փոխուած է։ Հիմա կը տեսնէ մէկ նայուածքով ինչ որ հազարաւոր անձինք միասին միայն կրնան տեսնել քաղաքին ամէն կողմերը ցրուած։ Խորհիմ թէ այսպէս մեր հայեցակէտը փոխեց Քրիստոսի պատուիրանը։ Փոխանակ մեր սիրոյ պարտականութիւնը մեր անձին տեսակէտէն չափուել, վերցուց մեզ Աստուածային գաղափարականի մը, եւ ապա ըսաւ, «Շուրջը նայէ»։ «Սիրեցէք զմիմեանս որպէս սիրեցի ես զձեզ»։ Նոր չէր այդ պատուիրանը։

Բայց այս պատուիրանը նոր էր, ոչ միայն որովհետեւ նոր էր իր նշանակութիւնը Յիսուսի սիրոյն օրինակաւ, այլ նաեւ որովհետեւ Յիսուս նոր նշանակութիւն մը տուաւ բուն իսկ սիրոյ վարդապետութեան։ Երբ ըսաւ, «Յայսմ գիտացեն ամենեքեան» եթէ իմ աշակերտք էք, եթէ սիրիցէք զմիմեանս, կրօնք եւ սէր նոր առնչութեան մը մէջ դրաւ։ Յայտնեց թէ իր գերմարդկային, անձնազոհ սէրը, եւ անտի ծագում առած սէրը Քրիստոնէից առ միմեանս, յայնմհետէ կրօնքի հիմնական տարրը պիտի ճանչցուէր։ Տեսական վարդապետութիւններ եւ կամ արտաքին սովորութիւններ չէին որ իր աշակերտները պիտի զանազանէին յայլոց։ Այնքան

անկարեւոր էին ատոնք բաղադրամբ սիրոյ հիմնական սկզբանց որ Յիսուս ատոնց բնաւ անկարկուծիւն չըրաւ այս առթիւ։ Իր խորին վարդապետութիւնները շատ ու շատ գերազանց էին քան ուրիշ կրօնից հիմնարկուած վարդապետութիւնները։ Բայց Յիսուս գիտէր թէ վարդապետութիւնը, լոկ իբր տեսական ընդունելութիւն ճշմարտութեան, մարդու բարոյականը եւ հոգին չէր կրնար երբեք փրկել — ոչ աւելի՛ քան կրնայ իմաստասիրութեան դասագիրքս, զոր գրադարանիս մէջ կը պահեմ, իմ նկարագիրս փոխել։ Իսկ արտաքին սովորութեանց մասին Յիսուս բնաւ պատուէր չէ տուած, եւ երբ Եկեղեցին հիմնուեցաւ, հարկ եղաւ որ Քրիստոնեայք իրենց ճաշակին եւ դատողութեան հետեւին եւ տակաւ պարագայից համեմատ Եկեղեցւոյն կառավարութիւնը եւ սովորութիւնները կազմակերպեն։ «Զայս արասցիք առ իմոյ յիշատակի», ըսաւ երբ հացն ու զինին աշակերտացն բաժնելու վրայ էր, եւ «Մկրտեցէք» ըսաւ երբ պատուիրեց անոնց բոլոր աշխարհ աշակերտել։ Բայց մին ըսաւ յաւէտ իբր խնդիրք եւ ոչ իբր պատուէր։ այնպէս որ այսօր Տէրունի Ընթրիքը կը յիշատակենք յաւէտ ի սիրոյ շարժալքան բարոյական օրէնք մը տեղը տարած ըլլալու մտօք, եւ միւսն ըսաւ յաւէտ հոգեւորնապատակաւ մը, «յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ», եւ ոչ նիւթական, որով այսօր աւելի կարեւորութիւն կը տանք Հոգւոյն մկրտութեան քան ջրոյ մկրտութեան։ Զրուա իւր աշակերտաց, «Յայսմ գիտացեն ամենեքեան» եթէ իմ աշակերտք էք, եթէ մկրտիցիք, եւ կամ մասն ունիցիք ընթրեացս, այլ ըսաւ «Եթէ սիրիցէք զմիմեանս»։

Քրիստոսի բոլոր վարդապետութեանց հիմն էր Սէր։ Առանց սիրոյ ոչ այլ ինչ արժէք ունէր իր աչաց, ոչ այլ ինչ իրական էր Քրիստոնէութեան մէջ։ Մենք շատ անգամ կը խորհիմք թէ սէր առ ընկերն՝ Քրիստոնէութեան բազում պարտականութեանց մին է միայն, եւ թէ կան ուրիշ հանգամանքներ նոյնքան կարեւոր՝ եթէ ոչ աւելի կարեւոր քան զսէր, որով Քրիստոնեայն կը տարբերի այլոցմէ։ Կը մոռնամք թէ, եթէ չի տանք Քրիստոնէական սիրոյ իր ուրոյն դիրքը, շատ մը բարոյաւոր հեթանոսներէ հազիւ կրնանք տարբերիլ։ Սիրոյ վարդապետութիւնը երկրորդական բան համարելով, զարմանալի չէ թէ աղանդից մին կ'ըսէ, «Քրիստոնեայ չես եթէ Պետրոսի անսխալ փոխանորդ մը չես ճանչնար»։ միւսն կ'ըսէ, «Նշուալ ես եթէ չես ընդունիր թէ Փրկիչը մէկ անձնաւորութեան մէջ երկու բնութիւն ունի»։ մին կ'ըսէ, «Հեթանոս ես եթէ Հոգւոյն Սրբոյ ի Հօրէ եւ յՈրդւոյ ըղխուեմ չես ընդունիր», միւսն կ'ըսէ, «Անհատաւ եւ հերձուածող ես եթէ սրբոց պատկերաց մօմ չես վառեր եւ Կուսին աղօթք չես մատուցաներ»։ Այս տեսակ խօսքի դէմ կ'արձան Տիրոջ բուն ձայնը դեռ կը հնչէ մեր ականջներուն, «Յայսմ գիտացեն ամենեքեան» եթէ իմ աշակերտք էք, եթէ սիրիցէք զմիմեանս»։

Երբ Հին Կտակարանին մէջ ընկերը սիրելու պատուէրներն աչքէ անցուին, դարմանք չի պիտի ըլլայ թէ Հրեայք չէին ըմբռնած առ ընկեր սիրոյն հիմնական հանգամանքը, եւ թէ մեր Տէրը կ'ըսէր, «Պատուիրան նոր տամ ձեզ»։ Օտարականը սիրելու պատուիրանները (Դեւ. ԺԹ. 34, Բ. Օր. Ժ. 19), եւ ընկերն անձին պէս սիրելու մէկ պատուիրանը (Դեւ. ԺԹ. 18), Մովսէսական օրինաց առ ընկեր արարած

սիրոյ ամբողջ վարդապետութիւնը կը բովանդակեն : Առ Աստուած սիրոյ պատուէրներն, աւելի բազմաթիւ, յայտնի կ'ընեն թէ առ Աստուած պարտականութեանց բովանդակութիւնը սիրոյ մէջ կ'ամփոփուի (Եւ. Ի. 6. Բ. 0ր. Ե. 10, 2. 5, 7, 9, Ժ. 12, ԺԱ. 1, 13, 22, ԺԳ. 3, ԺԹ. 9, 1. 16, 20, Յես. ԻԲ. 5) : Սակայն չի կայ Հին Կտակարանին մէջ ունէ յայտարարութիւն որ սէրն առ ընկեր որոշակի յարաբերութեան մէջ զնէ առ Աստուած սիրոյ հետ : Այնպէս որ յայտնի է թէ որքան որ Յիսուսի յայտարարութիւնը հիմնուած էր Մովսիսական պատուիրանաց վրայ, իր վարդապետութիւնը նոր չեղած մը ունէր իր մէջ, երբ ըսաւ Փարիսեցւոյն թէ հաւատարմութիւն առ Աստուած եւ առ մարդ սիրոյ պատուիրաններէն կախում ունէին բոլոր միւս պատուիրանները : Տէրը Սաղուկեցիներն իրենց յարութեան վարդապետութեան մասին պապանձեցուցած մէկզի քաշուած էր, երբ Փարիսեցիները ժողովուեցան շուրջը, եւ մէջերնուն մին զինք փորձելու մտօք հարցուց, «Վարդապետ՝ ո՞ր պատուիրան մեծ է յօրէնս» : Պատասխանեց Յիսուս, «Սիրեցես զՏէր Աստուած քո յամենայն սրտէ քումմէ, եւ յամենայն անձնէ քումմէ, եւ յամենայն մտաց քոց : այս է մեծն եւ առաջին պատուիրան : եւ երկրորդն՝ նման սմին, Սիրեցես զընկեր քո՝ իրրեւ զանձն քո : Յայս երկուս պատուիրանս ամենայն օրէնք եւ մարգարէք կախեալ կան » : Բայց երբ սէր առ ընկեր դրաւ յար եւ կից սիրոյ առ Աստուած, Յիսուս նոր իմաստ մը տուած եղաւ ընկերը սիրելու պատուէրին : Օրէնքը եւ մարգարէները, որ Աստուծոյ կամաց ամբողջ յայտնութիւնն էին, կախումն ունէին ի սիրոյ թէ՛ առ Աստուած եւ թէ՛ առ մարդ : Այլով բանիւ, ընկերը սիրելը նոյնքան կրօնական պարտականութիւն մ'էր եւ նոյնքան Աստուծոյ յայտնութեան դարձադրութիւնը որքան զԱստուած սիրելը : Առանց ընկերը սիրելու՝ Աստուած սիրել չի կար, որովհետեւ մին չէր միւսին սոսկ հետեւութիւնը, այլ ընաւ իսկ անոր արտայայտութիւնը : Մարդուն զԱստուած սիրելը իր ընկերը սիրելէն յայտնի կրնար ըլլալ — Բրիտտոսի հետեւիլը՝ անոր սէրն իւր ընկերաց յայտնելէն պիտի տեսնուէր : կամ ինչպէս ըսաւ ինք, «Յայսմ գիտասցեն ամենեքեան՝ եթէ իմ աշակերտք էք, եթէ սիրեցէք զմիմեանս » : Սէր առ տեսանելին մարդ նկարագրի փրկութեան հիմնական պայմանն էր : Ասով միայն կրնար չափուիլ մարդուն առ Աստուած ունեցած սէրը : Ուրիշ փորձեր չառ անորոշ եւ տարակուսելի էին :

Ահա այս սկզբանց վրայ էր որ հիմնեց Յիսուս իր եկեղեցին : Դադափարներու, կրից եւ կարծեաց վրայ չէր կրնար հիմնել ան տիեզերական կրօն մը : Սէր առ ընկեր՝ որ ծագումն կ'առնէր ի սիրոյ առ Աստուած եւ իր Որդին, էր միմիայն հիմնական եւ տիեզերական զօրութիւնը : Նա քաջ գիտէր թէ աշխարհիս վրայ որքան անձինք այնքան կարծիք կան : Նա քաջ գիտէր թէ ոչ մի տիեզերական ձեռնարկ չարժան մէջ կրնայ զնեւ սոսկ կարծեաց եւ կրից վրայ հիմնելով զայն : Իր նպատակն էր որ աշակերտներն ամբողջ աշխարհ աւետարանեն, եւ այդ պիտի կատարուէր ոչ գաղափարաց, կրից ու սովորութեանց վրայ յիմնով, այլ սիրոյ : Բնաւորութիւնք այնքան կրնային տարբերի որքան լեզուներ, դաստիարակութիւնք եւ շրջակայք : Բայց ամէն ոք ամէնուրեք կրնար իր ընկերը սիրել, հոգ չէ այն որքան տար-

բերէր իրմէ մտաւորապէս եւ բարոյապէս : Սէր էր որ հիմ դրաւ Բրիտտոնէութեան — այն երկնային նուէրը որ մեր մանկութեան օրերուն երբ դեռ որրանին մէջ հանդարտ կը ննջենք, մօր մը փափուկ շօշափումը մեզ կը դգուէ եւ կարծես ամբողջ էութեան նպատակը կը գոհացնէ : որ երբ տակաւ տարիները կ'անցնին եւ աշխարհի հոգերը, փորձութիւնները, յուսախաբութիւնները, ակնկալութիւնները, մի առ մի կու գան եւ կ'երթան, կը փնտռենք խանդով, եւ երբ կը գտնենք, ամէն այլ ինչ կը մոռնանք : սէր՝ որ երբ վերջապէս ձերունին զինքն կենաց տարեւտմուտը կը գտնէ, թող ըլլան իր ձեռք տկար, եւ իր մարմին յոգնած, դեռ եւս զուարթութիւն մը կը սփռէ իր այտերուն վրայ, եւ անցեալ տարեաց զուարթութեանց եւ տխրանաց վրայ վարդապետ լոյս մը կը ձգէ, երբ սիրելիներ շուրջը կան եւ ամէն ինչ գերեզմանին եզերքն իսկ սիրոյ եւ յուսոյ աւետիսներ կու տայ : Սիրոյ էակ մ'է մարդ մարդուն տիեզերական լեզուն է սէր : Կէս դար առաջ Բրիտանական Գոլոմպիոյ վայրենին Անգլիացւոյն ոչ լեզուն կը հասկնար, եւ ոչ զրահաւոր նաւերուն թնդանօթներուն ականջ կը զնէր : Յամին 1863 Գոլոմպիոյ Անգլիքան եպիսկոպոսը՝ ուրիշ յիսուսեւհինգ վարդապետներու հետ միտեց նաեւ ընկի մը որ Անգլիացի մը սպաննած, եւ իր ցեղին գլուխն անցնելով Բրիտանական կառավարութեան բաւական նեղութիւն տուած էր, բայց յետոյ՝ միսիոնար Տընքընի միջոցաւ Բրիտտոսի սիրոյն հաղորդ՝ ինքզինք կամովին յանձնած էր արդարութեան ձեռքը : Սէրը յաղթեց ուր թնդանօթն օգուտ չուէր :

Որովհետեւ Բրիտտոսի Աստուածային յայտնութիւնը տիեզերական կրօնք մը պիտի հիմնէր, պարտէր սիրոյ յայտնութիւն մը ըլլալ : Ուստի Տէրն ըսաւ, ճշմարիտ Աստուածապաշտութիւն, Բրիտտոնէութիւն, եւ սէր առ ընկեր, հիմնապէս միեւնոյն բանն են : Եւ այսպէս միացուց այնքան տարբեր մարդոց սրտերը եւ ոյժերը միեւնոյն գործը յառաջ մղելու : Առաքելոց ալ երկուքն իրարու կը նմանէին զուցէ, Փիլիքապէս, մտաւորապէս, բարոյապէս — բայց ամէն ալ կրնային սիրել, եւ այդ էր կարեւոր բանը : Ոչ հագուստ, ոչ անուն, ոչ ծէս եւ արարողութիւն, այլ սէր պիտի ըլլար իրենց գերագոյն յատկանիշը :

Ըսինք թէ Բրիտտոսի սիրոյ պատուիրանը նոր էր զի սիրոյ նոր տեսակէտ մը տուաւ՝ բուն իսկ իր սէրն օրինակ բերելով եւ ըսելով, Զիրար սիրեցէք ինչպէս եւ ձեզ սիրեցի : Ըսինք թէ այս սիրոյ պատուիրանը նոր էր, նաեւ որովհետեւ զմարդ սիրելու պարտականութիւնը նոր՝ անբաժանելի առնչութեան մը մէջ դրաւ Աստուծոյ սիրոյն եւ Բրիտտոսի հետեւողութեան հետ : Այդ բոլորը կրնայ մէկ ճշմարտութեան մէջ ամփոփուիլ : Բրիտտոսի սիրոյ օրինակը եւ Բրիտտոսի առ ընկերն սիրոյ վարդապետութիւնը, նոր նշանակութիւն մը կ'ընծայէին սիրոյ հին պատուիրանին, որովհետեւ այն օրինակը եւ այն վարդապետութիւնը Աստուծոյ անձնագոհ սիրոյն նոր Աւետարանին վրայ հիմնեալ էին : Յիսուս յայտնեց աշխարհի թէ Աստուած մեզի անտարբեր եւ անձանօթ Արարիչ մը չէ, այլ Երկնաւոր Հայր մը որ Սէր ինքն է : Նա յայտնեց թէ Աստուած մարդ փրկելու համար իր անձին մէջ կրած էր աշխարհի մեղաց բոլոր ցաւը, որպէս ունէ երկրաւոր հայր իւր որդւոյն մեղաց ցաւը, եւ թէ ինքն Յիսուս Աստուծոյ անձնագոհութեան գերագոյն արտայայտութիւնն էր : Եւ Յիսուս ըսաւ աշ-

խարհի թէ այդ՝ Աստուածային յայտնութեան մէկ մասը չէր սոսկ, այլ ամբողջութիւնը — թէ Աւետարանը՝ գերապէս Աստուածային գոհին Աւետարանն էր, խաչն անոր յատուկ նշանակը : Հին Կտակարանին գոհերը զորս յաճախ սխալ կ'ըմբռնեն Հրեայք, ըստ որում մեղաւորն ինքն ստիպեալ էր իր զոհը բերել, հիմա իրենց լեցուն նշանակութիւնը գտած էին Աստուածային Զոհին մէջ : Այն Աստուածը՝ որ Արարածու որդւոյն փոխարէն խոյը պատրաստած էր, եւ որուն կը պատկանէին անտառաց բոլոր երէնները, պատրաստած էր հիմա եւ ի յաւիտենից իր Գառն որ բառնայ զմեզս աշխարհի : Յիսուս ըսաւ իր աշակերտաց, Ես ձեզ անձնագոհ սիրով մը սիրեցի : զուք ալ զիրար նոյնպէս սիրեցէք : Սիրեցէք զիրար այնպիսի անձնագոհ սիրով մը, զի այդու պիտի յայտնուի թէ ձեր ոգին Աստուծոյ Աւետարանին ոգւոյն համաձայն է : Յովնանու Աւետարանը չարձանագրեր Տէրունական Ընթրեաց հաստատման յիշատակը, բայց նոր պատուիրանն որ այն առթիւ տրուեցաւ՝ նոր լոյս մը կը ստանայ անկէ : Խաչն էր որ Յիսուս կը մտաբերէր, խաչը՝ որոյ վրայ պիտի մեռնէր աշխարհի մեղաց համար, երբ կ'ըսէր, Սիրեցէք զմիմեանս, որպէս սիրեցի եւ զձեզ :

Աստուծոյ սիրոյն Աւետարանն անձնագոհութեան աւետարան մ'էր : Եւ ըսաւ Յիսուս, Եթէ կ'ուզէք ճշմարիտ աստուածապաշտութիւն, անձերնիդ գոհեցէք իրարու համար : Անձը նուիրել Փրկչին խաչին, եւ այնու նուիրել մարդկութեան, ահա այդ էր Աւետարանին հիմնական վարդապետութիւնը : Ռափայէլ՝ երեսելի Բաղադի նկարիչը՝ զարմանալի հրապուրիչ ազդեցութիւն մը ունէր իւր աշակերտաց վրայ : Կ'ըսուի թէ իր դրողոցը միակ նկարչական գաղափարն էր Բաղադի մէջ՝ ուր սէր եւ համակերպութիւն կը տիրէր աշակերտաց մէջ : Ասոնց ամէնը՝ Բաղադի ամէն կողմերէն եկած, զիրար կը սիրէին, որովհետեւ իրենց ուսուցիչը կը սիրէին : Այսպէս եւ շատեր զիրար սիրած են մեր օրերուն, որովհետեւ նախ զՅիսուս եւ իր Աւետարանը սիրած են : Եւ եկեղեցւոյն կանոն օրերուն մէջ Պօղոս չէր որ իր սէրը Յիսուսի նուիրելէ վերջ կարող եղաւ զրել սիրոյ այն անձանց զրուստումն տառաջին կօրընթացուց տառնեքեքորդ գլխուն մէջ, եւ թողուլ մեզի նաեւ յիշատակն այն տեւի հրաշալի գրուածման որ էր իւր սիրոյ եւ անձնուրացութեան իսկ կեանքը : Պօղոս սովորեցաւ սիրել զաշխարհ, որովհետեւ նախ սիրեց Յիսուսի Աւետարանը :

Աւետարանը գոհողութեան աւետարան էր, եւ գոհողութեան Տիրոջ աշակերտները պարտ էին զիրար մահու չափ սիրել : Եւ ահա դարեր կու գային երբ վարդապետութիւններ պիտի բազմանային, դադափարներ փոփոխէին, մեղք տարածուէին : Զիրար ատելու եւ նախատելու առիթները պիտի գային : մարդիկ աստուածապաշտութիւնը եւ Բրիտտոնէութիւնը՝ այս եւ այն վարդապետութեան, այս եւ այն ծիսին եւ արարողութեան հետ պիտի շփոթէին : մէկ ազանգը միւսին դէմ պիտի ելար, եւ ամէնը պիտի գոչէին միաբերան, Ես եմ եւ ուրիշ չի կայ : Զիխաբուիք, կ'ըսէ Տէրը : հաստատ կեցէք : Ատոնք չեն որ ձեզ իմ աշակերտներս պիտի ընեն : Յայսմ գիտասցեն ամենեքեան եթէ իմ աշակերտք էք, եթէ սիրեցէք զմիմեանս : Աշխարհիս վրայ պիտի գայ մեղք, թշուառութիւն : Բայց երբ մարդ մեղաց եւ թշուառութեան մէջ գտնէք, մի արհամարհէք, մի հալածէք : սիրեցէք, տքնեցէք, ձեր անձերը

L. U. Q.

(ፎቶ. ሀ. - ተጥጥረዋል 39 ገጥ-ጥጥ)

(ፍጥነት)

2.

2.

3. Յաւելը Ներսիս կեանքը գրեթէ քան արտաքին երեւոյթքը: Ոչ յաւէտ մարմինը, այլ հոգին. ոչ յաւէտ երեւոյթքը, այլ ներգործող եւ աճեցող կեանքը — այս է որ մենք կ'ուզենք տեսնել եւ լսել: Արտաքին բաները թող դրուին երբ պարզապէս արտայայտու-

ՀԱՆՐԱՊԵՏ ԲԱՆԱԲԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գերմանական դեսպան Պաուլ Մարշալ Գոն Պրայերը իր կնոջ եւ զաւակներուն հետ շաբաթ վերադարձաւ Գերմանիայէ։ Սիր-քէճիկ կայսրանին մէջ անոր ընդ առաջ ելան ընթերցաստիճան պաշտօնատարներ, որոնք բարի գալուստ մաղթեցին Վեհ. Սուլթանին, Մեծ Եպարքոսին եւ Արտաքին գործերու նախարարին կողմէ։ Նախորդ օրը Գերմա-նական դեսպանատան գործակա տարը մաս-նաւոր արտօնութեամբ պատիւ ունեցած էր Ն. Կ. Վեհափառութեան ներկայանալու։ Ե-րեքշաբթի իրիկուն դեսպանը Կայս. պալատ հրաւիրուեցաւ, եւ սեղանէն ետքը պատիւ ունեցաւ Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու։

Անշարժ կալուածներու փոխանցման կա-նոնագիրը բարեփոխելու նպատակով կազ-մուած յանձնաժողովը կը յանձնարարէ որ փոխանցման տուրքը զեղչուի, եւ գաւառ-ներու մէջ արձանագրիչ պաշտօնեաներ հաստատուեն թոշակ մը ունենան փոխանակ գանձուած գումարին հարկերին այս ինչ մասը առնելու։ Յանձնաժողովը կը հաշուէ թէ այս կերպով Կառավարութիւնը 15 միլիոն դահի-շահ մը պիտի ընէ։ Պետական Խորհուրդը եւս, որու ղրկուեցաւ այս տեղեկագիրը, կը կարծէ թէ փոխանցման տուրքը պէտք է զեղչուի, եւ կը յանձնարարէ որ հաշարին 5 ըլլայ փոխան հարկերին 3 կամ 5 ըլլալու։ Կը յանձնարարէ նաեւ որ կալուածագիր ստանալու համար շնորհուած եռամեայ պայ-մանաժամը հինգ տարւոյ բարձրացուի։

Արաբկիրի մօտակայ Թուրք դիւզէ մը կը տեղեկագրուի թէ քանի մը աղայք այրած են։ Իրենց ծնողքը, աշխատելու համար արտ-երթալու միջոցին, գանձեց տուրքին մէջ փա-կած եւ դուռը կղզած էին։ Կը կարծուի թէ աղայք լուցկիի հետ խաղալով տուրք բռնկե-ցուցին։

Շաբաթ Մեծ Եպարքոսը այնչափ աղէկ էր որ կրցաւ առաջին անգամ ըլլալով դուռս ելլել եւ Կայս. պալատ երթալով շնորհակա-լութիւններ յայտնել իր Վեհապետին մեծ հոգածութեան համար։ Վեհ. Սուլթանը իր գոհունակութիւնն յայտնեց անոր ապաքին-ման համար, եւ յորդորեց՝ քանի մը օր ալ գործի չպարապիլ։

Շաբաթ Պարսից Շահին ծննդեան տարե-դարձին առիթով Վեհ. Սուլթանը շնորհա-ւորական հեռագիր մը ուղղեց Շահին, նաեւ յատուկ պատգամաւորութեան մը միջոցով իր շնորհաւորութիւններն յայտնեց Պարսից դեսպանատան։

Մայրաքաղաքիս Անկլիքան Եկեղեցւոյ հո-վիւ Պատ. Մր. Տառլինկ, իր առողջական վիճակին հետեւանքով, Կ. պոլսէ մեկնեցաւ, եւ մեկնելէն առաջ հրաժեշտի այցելութիւն տուաւ Յունաց Պատրիարքին։ Մր. Տառ-լինկ Պատրիարքին յանձնեց Բէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսէն նամակ մը, որով վստա-հութիւն կը յայտնուի թէ Անկլիքան Եկե-ղեցւոյ եւ արեւելեան եկեղեցիներու միջեւ հաստատուած բարեկամ յարաբերութիւնները պիտի պահպանուին Եօսեփ Գի պաշտօնա-վարութեան օրով։ Ն. Ամինապատուութիւ-նը շնորհակալութիւններ յայտնեց Մր. Տա-ռլինկի եւ իր կենդանագիրը տուաւ իբրեւ յիշատակ։ Յունաց Պատրիարքարանի Սինո-դը պիտի պատասխանէ Անգլիքացի արքեպիս-կոպոսի նամակին։

Թերթեմը Է Էֆէն-Է կ'ըսէ թէ Տրապիզոն-

ցի կարգ մը վաճառականներ մտադիր են շո-ղենաւային երթեւեկութիւն մը հաստատել ապրանքներու փոխադրութեան համար, եւ իբրեւ սկզբնաւորութիւն երեք տարւոյ պայ-մանաժամով Ապրիլ-Էֆէն շոգենաւը վար-ձեցին տարեկան 900 ոսկւոյ։

Պիթպաղարի մէջ վաճառուող գործածուած հագուստներուն հակառակումը այսուհետեւ պիտի չկատարուի հակառակական ջիւղոցով, որ կը վնասէ հագուստները, այլ՝ բժշկական զեղերով։

Կառավարութիւնը որոշեց Օսմանեան ծա-ռայութեան մէջ գտնուող օտարազգի պաշ-տօնատարներուն հանգստեան թոշակ տալ ի-րենց թոշակին 1/3 ին հաւասար, եթէ արկա-ծով մը անկարող ըլլան իրենց գործը շարու-նակել։ Իսկ եթէ արկածը մահ պատճառէ, անոնց այրիին վճարել իրենց թոշակին կի-սուն հաւասար թոշակ, եւ երբ այրին ալ մեռնի, անոր զաւակներուն ալ մինչեւ որ 21 տարեկան ըլլան։

Չարչամայի մօտ Թէքէի մէջ յորդ անձ-րեւներ մեծ վնասներ հասցուցին։ Հեղեղ-ները երեք մանչ եւ աղջիկ մը քշեցին տա-րին, եւ կամուրջ մը փլաւ։

Մուսուլի կուսակալը հրամայեց վերաշի-նել Հիճրէթի երկրորդ դարուն սկիզբը շին-ուած ջրանց մը, որու հետքերը գտնուած են։ Ջրանցը որ Մուսուլէ մէկուկէս ժամ հեռու է՝ Տիգրիսէ ջուր կը տանէր։

Օտար երկիրներ ծրար ղրկելու թղթատա-րական ճիւղին բացումը տեղի ունեցաւ։ Հոկտ. 1էն (երեքշաբթի) ի վեր օտար երկիր-ներէ Օսմ. նամակատուն հասած ծրարներ նամակատունէն մաքսատուն կը ղրկուին, եւ ծրարնկալը կը փոխանակէ իր ընկալա-գիրը նամակատունէն արուած թղթի մը հետ, որով պիտի պահանջէ ծրարը մաքսա-տունէն։

Առողջապահական Խորհուրդը, նկատելով որ Նափոյի մէջ ժամտախտ ծագած է, հինգ-օրեայ քառանթիւն հաստատեց այնպիսիներ-ու դէմ, որոնք հոս կը ժամանեն Սեպտ. 24է ետքը մեկնելով նոյն նաւահանգիստէն։ Պրինտիգիէ՝ Օսմ. նաւահանգիստներ գացող շոգենաւեր բժշկական քննութեան պիտի ենթարկուին։

Ջինուորական վարչութիւնը Տիարպէթի Սասուն ճամբայ մը պիտի չինէ, Տիարպէ-թիէ Գանսի մի ալ ուրիշ ճամբայ մը։

Մուսանիւր-Պրուսայի երկաթուղիին ընկե-կերութիւնը Կառավարութեան կը խնդրէ որ մաքս չառնուի կարգ մը կառքերէ եւ մեքենաներէ, որոնք Եւրոպայէ հոս պիտի բերուին ի մօտոյ։

Ն. Կ. Վեհափառութիւնը հրամայած է յա-տուկ յանձնաժողով մը կազմել, որու պաշ-տօնը պիտի ըլլայ անօրէնութիւններ ընել չինելու եւ վերաշինելու համար գաւառային մզկիթները եւ կրօնական Թուրք վարժա-րանները, որոնցմէ չափեր աւերակ վիճակի մէջ են, կ'ըսուի։ Դարձեալ յանձնաժողովը միջոցներ պիտի խորհի դիւղային շրջանակ-ներու դպրոցները շտապելու եւ կրօնական ուսուցման տրուած կարեւորութիւնը ա-ւելցնելու։

Մալեմ-Է կ'ըսէ թէ Շիրքէթ ի Խայրէյէ իր շոգենաւերուն մէջ ի մօտոյ պիտի գործածէ ծուխ սպառող տեսակ մը ծխնելոյզ, որ նախ 39 եւ 40 թիւ շոգենաւերուն մէջ պիտի հաստատուի։ Այս կերպով յուսալի է շոգե-նաւերուն արագութիւնն աւելցնել եւ ա-ծուխի սպառումը թերեւս կիսով չափ պակ-սեցնել։ Նոյն թերթը կ'ըսէ թէ ընկերու-

թիւնը շոգենաւեր ապաւրած է Վոսփորի մէկ եզերքէն միւսը ուղեւորներ առնելու համար, եւ թէ երբ անոնք գան, Վոսփորի երկու կողմը միանգամայն հանդիպող նա-ւերու երթեւեկը պիտի դադրի։

Սագարիս գետին վրայ նաւարկութիւն հաստատելու համար Նէմիդատէ Թահսին փաշայի ծրագրին մէջ ոչինչ կ'ըսուի վառե-լափայտի եւ առաջիկ փոխադրութեան նկատ-մամբ։ Որովհետեւ Պետական Խորհուրդը կ'ուզէ որ շոգենաւերը այդ գաւառին բոլոր արտադրութիւնները փոխադրեն, յիշեալ ծրագիրը Հանրօգուտ գործերու նախարա-րութեան ղրկուեցաւ հարկ եղած բարեփո-խութիւնը կատարելու համար։

Անտառներու եւ հանքերու վերադասու-թիւնը եւ մայրաքաղաքիս Գաղաքապետու-թիւնը հարկ եղած միջոցները ձեռք պիտի առնեն առատ վառելափայտ եւ ածուխ բերել տալու համար, որպէս զի մայրաքաղաքիս աղքատները կարենան իրենց պէտքերն հո-գալ չափաւոր գիններով։

Հստ Սէլէթի, Իւսկիւտարի եւ Գատքէօյի թրամուէներուն հաստատման վերաբերեալ բանակցութիւնները լաւակաւ առաջ տար-ուած են։

Անցեալ չորեքշաբթի Ֆերտինանտ իշխա-նին մայրը Բիւմանթին իշխանուհին Սոֆիա ժամանեց։

Վերջերս Հիճադի երկաթուղիին համար 2 վայրաշարժ եւ 20 կառք հասաւ Պէյրութ։

Աւստրիացի հնախոյզներ իրենց պեղում-ները վերսկսան Եփեսոսի մէջ, ուր 70 գոր-ծաւոր կ'աշխատին։ Առայժմ անոնց գլխա-ւոր նպատակն է վաղեմի քաղաքին փողոց-ներն երեւան հանել։

Սամսոնի մէջ Յոյն ընտանիքի մը չորս անդամները յանկարծ հիւանդացան ախտով մը, որու բնութիւնը չհասկցուեցաւ։ Ման-րէքանական հաստատութեան վարիչ Տր. Նուրի պէյ Սամսոն ղրկուեցաւ քննել հի-ւանդութիւնը եւ տեղեկագրել անոր նկատ-մամբ։ Միեւնոյն ժամանակ տասնօրեայ քա-ռանթիւն հաստատուեցաւ Սամսոնէ ժամա-նող բոլոր այն նաւերուն դէմ, որոնք Սեպտ. 30ին կամ անկէ ետքը մեկնած են նոյն նա-ւահանգիստէն։

Եանեայի կուսակալութեան մէջ Նիկոպոլսի եւ Փրէվէզայի մետրապոլիտ Տ. Կոզմա մե-ռաւ Քորֆու կղզին, մինչ իր վերադառնալ Սեպտիայէ, ուր գացած էր իր անձը դար-մանել։ Հանգուցեալը Հէյպէլի կղզիին Աստ-ուածաբանական ձեմարանին մէջ կրթուած էր, եւ սարկաւագապետի եւ պատրիարքա-կան փոխանորդի պաշտօն վարած էր։ Կրէ-վէնայի մետրապոլիտ Տ. Տորթէնոս անոր յաջորդ կարգուեցաւ ի Փրէվէզա։

Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ կնքուած հիւսապատասխան պայմանագրութիւնը պի-տի սկսի գործադրուիլ Հոկտ. 1/14ին։

Անցեալ շաբթու Աղեքսանդրիայէ ժա-նախափ հինգ դէպք եւ երկու մահ ծանուց-ուեցաւ, Փորթ Սայիտէ ալ մէկ մահ։

Հայոց Պատրիարք Հայրը, որ ոտքին վրայ պալար մը հանելով, օրերէ ի վեր չէր կրնար Պատրիարքարան իջնել, դեռ իր տունը կը մնայ։ Տատեան Յարութիւն փաշայի հի-ւանդութիւնը կը շարունակէ։ — Զիլէի Հա-յոց երկսեռ վարժարանին վերաշինութեան համար Կայս. հրաման ելաւ։

Արմաիքի հրապարակ. Անատոլուի ցորեն (կարծր) քաշը 32½-33 փարա. Անատոլուի ալուր (գրքմա) պարկը 70-71 դահ. Օսե-սայի 95-103, Իպրայիի երրորդ կարգ 74, 77, Ամերիկեան 81-84, Թիֆթիկ (էնկիւրիւ Եօզ-դատ) քաշը 17-18 դահ., Անատոլուի բուրդ (գրքմա) քաշը 3½-3¾, քարիւղ 17-19 դահ., Թրիէսթի չաքար կենդինարը 82½-83, Թուսական 74-75, սուրճ քաշը 4:80-6:80 դահ., Բրինձ (Եգիպտական) պարկը 78½-80, (Բանկու) 110-115, (Բիզոն) 192, Բամպակ (Ատանա) քաշը 5½ դահ.։

ԱՐՏԱԳԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսա . Չինու Ֆրանսական արշաւա-
խմբին հրամանատար Վուարոն գորավարը
քանի մը սպաներու ընկերակցութեամբ Մար-
սիլիա ժամանեց հինգշաբթի օր : Նախագահ
Լուպէ առաջագործ էր Մարսիլիա դառնուիլ
եւ ասոնց գալուստը ողջունել : Բայց Չա-
րին այցելութեանը պատճառով հարկ եղաւ
այս յատակագիծը փոխել, եւ Ծովային նախա-
րար Մ. տը Լանէսան գնաց Մարսիլիա ի դի-
մաց կառավարութեան, Նախարարը երկար
քանախօսութեամբ մը Չինական արշաւա-
նքին ամբողջ պատմութիւնն ըրաւ, եւ խօ-
սեցաւ այն պատուաւոր եղանակին վրայ ո-
րով Ֆրանսացի զինուորներն ու նաւազներ
իրենց պարտքը կատարեցին : Զօր. Վուա-
րոն, իրեն եւ իր սպաներուն ընծայուած
պատուին համար շնորհակալութիւն յայտ-
նելու պահուն, ըսաւ թէ Ֆրանսական ար-
շաւախուստը իր պարտականութիւնը կա-
տարեց ոչ միայն զինուորական այլ եւ մար-
դասիրական տեսակէտով : Ֆիլիպ. Սկալա
25ին հրատարակեց ցուցակ մը 26 արական
եւ 240 իգական միաբանութիւններու, ու-
րոնք կրօնական նախարարութեան գիմած են
Ֆրանսայի մէջ մնալ արտօնուելու համար :
Աւելի նոր թուականով Փարիզեան հեռագիր
մը կ'ըսէ թէ արական 46 միաբանութիւններ
որոնք 1,740 հաստատութիւն ունին եւ ի-
գական 370 միաբանութիւններ, որոնք 3,362
հաստատութիւն ունին, արտօնութիւն խընդ-
րած են : Պենետիկղեանները եւ կարմեղեան-
ները Ֆրանսայէ մեկնողներուն կարգէն են :

Մէծ Բրիտանիա . Անգղիական կառավարու-
թիւնը երեսփոխանական ամբողջ մը կորդեց
Ընդդիմադիրներէն : Նախորդ ամբողջութեամբ
Ընդդիմադիր կուսակցութեան կը պատկա-
նէր մեծաւ, եւ յաջորդին ընտրութեան մի-
ջոցին Ընդդիմադիրները քանուկեցան : Ի-
րենց երկու ընտրելիները միասնաբար 2,000
քուէ աւելի առին քան կառավարական մը-
ցակիցը, բայց այս վերջինը անոնց իւրա-
քանչիւրէն ալ աւելի մեծամասնութիւն վա-
տըկեցաւ : — Անցեալ չարթու Ալֆրէտ Մեծ
թագաւորին մահուն հաղարամեակը տօն-
ուեցաւ : Հանդէսը տեղի ունեցաւ Ուինչէս-
թըրի մէջ որ անոր մայրաքաղաքն էր : Օր-
ուան զխաւոր զէպքն եղաւ արձանի մը բա-
ցումը եւ ուղերձ մը Լորտ Բոլդուինի կողմէ :
Անգղիոյ բոլոր թագաւորներուն մէջ թերեւս
Ալֆրէտ Մեծ է որ ամենէն աւելի կը յարգուի
Անգղիացիներէն : — Բորնուորի դուքսը եւ
դքսուհին Սեպտ. 25ին Աթթաւայէ մեկնե-
ցան կառավարելու մը, որ, ինչպէս կ'ըսէ
թղթակից մը, «գրեթէ ամսով մը չափ ա-
նոնց շարժուն բնակարանը պիտի ըլլայ» :
Կառավարութիւնը մէջ ամէն քան կայ ուղեւո-
րութեան յոգնութիւնը ըստ կարի անդգալի
ընելու համար ուղեւորներուն : Եւ Բանա-
տական խաղաղական երկաթուղիի գծին վրայ,
որով կ'ուղեւորին անոնք, տեսարաններուն
մեծ մասը շատ գեղեցիկ է : Հինգշաբթի հա-
տան Ուինչէսթը, Մանիթոպայի նահանգին
զխաւոր քաղաքը, որ 1870ին 250էն պակաս
բնակիչ ունէր եւ հիմա 40,000է աւելի ունի :
Հոն դուքսը նոր համալսարանի մը բացումը
կատարեց : Յաջորդ տեղը ուր կանգ առին
եղաւ Բէնիսա, Ասինիպոյայի նահանգին զխա-
ւոր քաղաքը եւ կառավարական կեդրոնա-
տեղին հիւսիսարեւմտեան կիսանահանգնե-
րուն, որոնց բնակչութիւնը թէեւ սակաւ է,
բայց հողային տարածութիւնը շատ աւելի է
քան ամբողջ Եւրոպայինը, Ռուսիա ի բաց

առեալ : Շաբաթ կառավարութեան կանգ առաւ
ի Քալէթի, ուր շատ մը բնիկներ հաւաքուե-
ցան ողջունել արքայազուն այցելուները :
Ներկուած զէմբերով, մուշտակով ու փե-
րով զարդարուած մարմիններով, արքայ
մտրուկներու վրայ հեծած, զինուորացիին ա-
նոնք իրենց հիւրերը խանդավառ ցոյցերով :
Կիրակի կառավարութեան հասաւ Տոնալտ, Ա-
պառաթ Լեոններուն մէջ, որով գրեթէ վեր-
ջացաւ 3,000 մղոնի ցամաքային երկար ու-
ղեւորութիւն մը :

Հարաւային Ամերիկէ . Կերեւի թէ
Զօր. Պոթա հասկցած է որ Նաթալի արշա-
ւանքը շատ վտանգաւոր պիտի ըլլայ եւ գէպ
հիւսիս գիմած է : Սեպտ. 26ին Զուլուներու
սահմանադիրին վրայ երկու ամբոցներ յար-
ձակում կրեցին Պոէրներէն, որոնց թիւը 1,500
կը հաշուէր եւ որոնք ռակայն վանուեցան
եւ իրենց խոստովանութեամբ 19 մեռաւ ու
նեցան : Զօր. Պոթա Հէմիթըն ամբոցներուն
օդնութեան փութաց, եւ յարձակումը չկրկ
նուեցաւ : Փորձ մը եղաւ Տըլարի զօրավարը
իր ընտանիքին եւ սպայակոյտին հետ գերի
բռնելու, բայց նա կրցաւ դիշերայն փախչիլ,
թէեւ իր մարդոց տանը մէկը գերի տուով :
Երկու շաբթի գիշեր Տըլարի հազար մարդոց
զլուին անցնելով յարձակեցաւ զնոսպետ Բէ-
քիվիլի բանակէտղին վրայ Մէտլիի մօտ Սա-
կայն բուն ճակատամարտէ մը ետքը Պոէր-
ները վանուեցան ծանր կորուստ կրելով :
Անգղիացիներու կորուստն ալ շատ էր :
Թրանսվալի հիւսիսարեւմտեան մասին մէջ
ուրիշ արշաւանք մը տեղի ունեցաւ, եւ 35
Պոէրներ գերի բռնուեցան եւ լաւական ձեր-
տը արջառ դրաւուեցան : Հոս հասած հեռա-
գիր մը կը ծանուցանէ Մ. Բրիտանիոյ մէկ
որդուն մահը եւ թէ Զօր. Պոթայի մէկ որ-
դին մեռած է կուրի մէջ : Սեպտ. 15էն ի վեր
տասը Պոէր պետեր բռնուած են զէն ձեռին
եւ մշտնջենապէս քրտորուած : Հարաւային
Ամերիկէ . Դեռ պատերազմի դաշտին վրայ
գտնուող Պոէրներու ստացուածները վաճա-
ռելու համար յայտարարութիւն մը հրատա-
րակուեցաւ : Վաճառման արդիւնքը նոյն
Պոէրներու ընտանիքներուն ապրուստին պի-
տի յատկացուի :

Ալճալ . Նիւ Եորք հասած հեռագիր մը
կ'ըսէ թէ Վէնէցուէլացիները Բոլոմպիացի-
ներէն յաղթուեցան երկու երկիրներուն սահ-
մանադիրին վրայ տեղի ունեցած ճակատա-
մարտի մը մէջ : Իրենցմէ 300 անձ գերի ին-
կան, 4 թնդանթ առնուեցան եւ 600 անձ
մեռան, իրաւորութեան եւ անյայտ եղան :
Վէնէցուէլայի Քասթրօ նախագահին եղբայրը
վիրաւորներուն մէջ է, կ'ըսուի : Այս պա-
տերազմին մէջ Բոլոմպիացի ապստամբները
Զօր. Եուրիպէի առաջնորդութեամբ Վէնէ-
ցուէլացիներուն հետ միացան Բոլոմպիական
կանոնաւոր բանակին դէմ : Ապստամբներուն
փախչանքն է, կ'ըսուի, մէկ կառավարութեան
տակ միացնել երեք երկիրները — Բոլոմպիա,
Վէնէցուէլա եւ Էքսուատոր : — Առողջաւա-
հական իշխանութիւնները լսելով որ Նախո-
րի մէջ ժամտախտ կայ հետազոտութեան
ձեռնարկեցին : Եւ ստուգուեցաւ թէ 12 զէպք
պատահած է, որոնց 6ը մահացու եղած են :
Բոլոր վարակուածներն ալ Արեւելքէն եկող
նաւերու բեռները պարպող գործաւորներ են :
Վերջին հեռագիրները կը հաղորդեն թէ նոր
զէպք տեղի չէ ունեցած : — Ուաշինկթընէ
հեռագրուեցաւ թէ Փանամայի ջրանցը չինել
տուող ընկերութեան նախագահ Մ. Հիւթէն
արտօնուած էր ջրանցը Միացեալ Նահանգ-
ներու կառավարութեան ծախել 150 միլիոն

տոլարի : Ընկերութեան մէկ գործակալին
հրատարակեալ տեղեկագրէն կը տեսնուի թէ
սիւալ է այս : Եւ սակայն նոյն գործակալը
կ'ըսէ թէ ընկերութիւնն սկզբամը հաւանած
է ջրանցը վաճառել, եւ Բոլոմպիոյ կառա-
վարութեանէն ալ արտօնուած է այդ մտին :
Սակայն եթէ Ամերիկեան կառավարութիւնը
գնէ ջրանցը, այնչափ պիտի չվճարէ անոր հա-
մար, թէեւ ջրանցի ընկերութիւնը աւելի
իսկ ծախսած է : — Երկրորդաբար կառա-
վարութեան նկատմամբ Բոլոմպիական կառա-
վարութեան կողմէ կատարուած փորձարկու-
թիւնները հետեւեալ եղն ունեցան : Երկ-
տրականութիւնը, ուղեւորի յատուկ կա-
ռավարութեան իւրեւ շարժիչ նյութ, չորիւ վար-
չմամբ, բայց աւելի մեծածախ է : Հետեւեա-
պէս բուն խնդիրն է երկրորդական գորու-
թիւն արտադրելու աւելի աժան դրութիւն
մը գտնել : — Բոլոմպիա Համալսարանի նա-
խագահ Մ. Սէթ Լօ Նիւ Եորքի Բաղադա-
պետի պաշտօնին ընտրելի նշանակուած է
քաղաքին վարչութիւնը թէ մշին անոն ապա-
կանեալ կազմակերպութեան ձեռքէն կորզու-
նալ : — 1,000 միլիոն ֆրանքի Ռուսական
նոր փոխառութեան մը թուղթերը հրապարակ
հանելու գործը Պրուսիական հեռագրի մը հա-
մաձայն մինչեւ Յունուար յետագուած է :
Եւրոպայի մէջ տիրող դրամական տագնապին
պատճառով : — Գերմանիոյ Չինական ար-
շաւախմբին երկրորդ վաշտը, վերադարձի
միջոցին Աւստրիայէ անցնելու պահուն, մեծ
խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ Վիէն-
նայի մէջ, ուր 150-200 հազար մարդիկ ող-
ջունեցին զանոնք եւ պատուահաններէն մեծա-
քանակ ծաղիկներ թափուեցան անոնց վրայ : —
Քոզէնցայի (Իտալիա) մէջ մեծ հրդեհ ծագեցաւ
վառօղի մթերանոցի մը պայթումէն : 50է ա-
ւելի անձեր մեռան եւ իրաւորութեան : —
Ամերիկացի զօրքերը Փիլիպպինս մէկ փոքր
կղզին, Սամարի, մէջ ձախողուած մը կրե-
ցին : Հետեւակներու դուրսարտակ մը նախա-
ձառի պահուն յարձակում կրեց ապստամբ-
ներու աւելի ստուարութիւն խուճէ մը, եւ
միայն 24 Ամերիկացի կրցաւ փախչիլ : Մնաց-
եալները, թուով 48, սպանուած կը ներ-
կայացուին : — Զօրն իշխանը կիրակի պատ-
գամաւորութիւն մը ընդունեցաւ Գերմա-
նիոյ Աւստրիական միախոնարական ընկե-
րութիւններէն, որոնք Լուստերի պատկերը եւ
երկու Եոր կտակարան նուիրեցին անոր, մին
Չինարէն, մին ալ Գերմաներէն : Իշխանը
երկու շաբթի մեկնեցաւ Պերլինէ, եւ երեք-
շաբթի ձենովայէ նաւ մտաւ Չին վերադառ-
նալու համար : — Սէթ-Լէյքը կը կարծէ թէ
Չարին ի Ֆրանսա այցելութեան նպատակ-
ները երեք էին, եւ երեքն ալ պիտի կա-
տարուին : Մին էր վերահաստատել եւ ամրա-
ցնել երկեակ Չինակցութիւնը : Երկրորդն
էր խաղաղութիւնն ապահովելու քանի մը
տարւոյ համար : Երրորդն էր զիւրացնել
Ռուսական նոր փոխառութիւն մը : Սէթ-Լէյ-
քը կը կարծէ թէ Չարը Վիէնայ վաղսեր եւ
Նախագահ Լուպէի հետ յաջորդաբար տե-
սակցելէն ետքը զգաց թէ խաղաղութիւնն
այնչափ սպանով է որչափ կարելի է ապահով
ընել զայն : Ն. Վեհափառութիւնը իր խաղա-
ղապետութիւնը ցոյց տուաւ Լանէի խաղա-
ղութեան համաժողովին նախաձեռնարկ ըլ-
լալով : Իր վերջին այցելութիւնն ալ մասամբ
նոյն բաղձանքին ազդեցութիւնը կը կրէր :
Այդ նոյն այցելութեամբ Ֆրանսայի մէջ յա-
ռաջ բերուած խաղաղագոյնութիւնն ալ Ֆրան-
սացի դիւղացիները եւ փոքր կալուածատե-
րերը պիտի յօժարեցնէ զնել Ռուսական
փոխառութեան թուղթերը :

ԳՐԱՄԱԿԱՆ				25 25
Գոնտիտէ				98 50
Բւսմէլիի Երկաթուղի				
ԳՐԱՄԱ, ԾԱՄ. ՈՒԼԻՆ 100Է				
Մէծիտէ	408 04	Նաբոլէոն		87 24
Մէթայիք	100 20	Գրեմից		51 07
Մանր արծաթ	402 30	Սեպտ. ուկի		410 02
Ռուսիոյ բոլ	90 10	Մանէթ թղթ.		8 60

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱԿԻ Ո. ՅԱՊՈՐ ՊՈՅԱՅԱՆ
Ֆիգնաճըլար Եղգուշք, Ամերիկացի Խան